Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дезэ ● ЕРА, 13 ДЕКАБРЬ, 1984 ШУ. ● № 149 (7027). ● Мах 3 кап.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакххехьарча Совета сессех бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

Селхан, 1984 шера 12 декабре, парте обкома политически дешара Цlарlа хилар ворхlазлагlа хержача Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета XI-гlа сесси. Массава раьза а волаш чlоагlйир уьх тайпара сессе ден повестка:

1985 шера Нохч-Гlалгlай АССР экономически социальни дегlайоалаяра Паччахьалкхен плана а 1984 шера Нохч-Гlалгlай АССР экономически социальни дегlайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра лелама а хьакъехьа.

1985 шерарча Нохч-Гlалгlай АССР Паччахьалкхен бюджетен 1983 шерара Нохч-Гlалгlай АССР Паччахьалкхан бюджет кхоачашъярен хьакъехьа.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чlоагlдара хьакъехьа.

Сессе балха порядок чlоагlйир. Цул тlехьагlа сессе ден повесткана юкъедихьа дешаш дувца болабелар депутаташ.

1985 шера Нохч-Гlалгlай АССР экономически социальни дегlайоалаяра Паччахьалкхен плана а 1984 шера Нохч-Гlалгlай АССР экономически социальни дегlайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра лелама а хьакъехьа доклад йир Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, республина Госплана председатела депутата А. А. Мальсагова.

1985 шерарча Нохч-Гlалгlай АССР Паччахьалкхен бюджетея 1983 шерара Нохч-Гlалгlай АССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра леламен хьакъехьа доклад йир НГlАССР финансай министра депутата П. И. Голещихина.

1985 шера Нохч-Гlалгlай АССР экономически социальни дегlайоалаяра Паччахьалкхен планеи 1984 шерара план кхоачашъяра леламен хьакъехьара, 1985 шерарча Нохч-Гlалгlай АССР Паччахьалкхен бюджетея 1983 шерара бюджет кхоачашъярен хьакъехьара Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Планово-бюджетни кхыча массазарчен комиссей содоклад йир Планово-бюджетни комиссе председатела депутата Г. П. Осейникова.

Сессе ден повестка лелаех йолча пренешка къамаьлаш дир депутаташа: В. М. Шамарджа — Грозненски горисполкома председатела, Н. А. Султыговас — «Электроинструмент» яхача Назрановски завода бригадира, А. В. Шарапаьл — КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара, Э. Э. Исмаилова — Нохч-Гlалгlай гlишлоньяра управлене начальника, А. З. Хаита — буязама производственно-технически управлене начальника, С. М. Магомадова — НГlАССР ,моттигерча промышленноста министра, К. П. Чернобаева, — ст. Грозне локомотивни депо машиниста, М. А. Арбиева — НГlАССР юрта боахама министра, Ю. А. Лутовинова — бурув тохара балхий Старогрозненски управлене начальника, В. П. Бабенкос — СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически завода лаборанта, В. Д. Аралина — Шелковски райисполкома председатела.

1985 шера Нохч-Гlалгlай АССР экономически социальни дегlайоалаяра Паччахьалкхен плана хьакъехьара Закон а хlаьта нитта 1984 шера республика экономически социальни дегlайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра лелама хьакъехьара сошам а тlайийцар Лакхехьарча Совето.

1985 шерара Нохч-Гlалгlай АССР Паччахьалкхен бюджет чlоагlйир Лакхехьарча Совето. 1985 шерарча республика Паччахьалкхен бюджетах дола Закон а хlаьта нитта 1983 шерара НГlАССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьара отчет чlоагlъярах бола сошам а тlайийцар.

Цул тlехьагlа Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Н. Я. Правенькс Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Указий хьакъехьа яьча докладага ла а дийгlа, доагlаш дола Законаши сошамаш тlайийцар Лакхехьарча Совето.

Заседани чакхйоалаш Лакхехьарча Совето дадийгlар Веденски района Элистанжи яхача юрта школа хьалъяра хьакъехьа НГlАССР Лакхехьарча Совета депутата М. С. Мусхаджиевс яьча запроса Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, республика Госплана председатела ков. А. А. Мальсагова денича отвегага, хlаьта цу запросах лаьца боагlаш бола сошам тlа а тlайийцар.

Цу тlехь ший болх чакхбалийтар сессе.

«Чечингушнино» производственни объединенеча чуйоагlача номер 4 йолча дlа-юха лелача механизировани колонне дика вовзаш ва водитель Точиев Мухьмад. Ялхайтта шу гарга ха я цо цхьан предприяте болх бу.

Мухьмада машина массаза а дикача технически хьале хул. Шийй балха нормаш 115—120 процентал чулънахьа кхоачашъяц толашагlа волча водитело. Дика болх барна цхьана Мухьмада боккха териам тlабохийт бензин, доагорасмазочни материалаш кхоаяра. Ишта дукхьал укх шера дlабахача цхьайтта бетте Точиева кхоадаьд 0,8 эзар килограмма доагор.

Ше кхоадьча доагора чотагlа шу чакхдалале пхе дийнахьа болх бе [illegible] ва цо.

Из дика водитель волга гойташ цун наьха тlа лелаш я «авари йоацаш болх барах» яха цоллагlча степена Знак.

Шийй балха опыт наьаьрша кагирхошта дlателаш хиларца дика хьехамча санна вовза из цунца болх беча вовзьосташта.

СУРТА ТlА: Точиев Мухьмад.
Н. ПЛИЕВА сурт.

ТЕХНИКА КИЙЧА ХИЛИЙТА

ДАГАЛАЬЦАР КХОАЧАШДУ

Кхашкара балхаш толаме чакх а даьха, сийбенна техника тоаеш боахк хlано Сунженски района «Победа» яхача колхоза механизатораш, механически мастерске болхлой. Укх шера гурахьен lайн планагlа 40 трактор, ерригa тlехьаюзаш йола инвентара, комбайнаш тоае езаш ба уж. Цхьабакъда, бlаьстан балхашка ма хулла сихагlен тешамегlен техника кийчъе тlаьхехаш Шалински района къахьегамхоша республика беррнгача механизаторашка, инженерно - технически болхлошка даь кхайкарал дег тlера къоабалдеш хьал а лаьца, цар социалистически декхар тlайийцар укх йиълагlча кварталe планал дукхагlа кхоъ йолаш — 20 трактор, 75 процент комбайнаш тоае, тlадоагlача шера январь бутт чакхбоалаш тlехьаюза ерригa инвентарь, хlаьта 23 февраль хьатlакхоачош ерригa техника кийчоц мугlаре дlаоттае, тишъеннача оатхалашта реставраци ира чотагlа 10 процент запасной оатхалашта, доагора - смазочни материалашта кхом бе.

Лаьрхlар мишта кхоачашду хьожаш хилар тхо цу боахаме укх деношка.

Наьха къахьегамея бытен хьалаш тоадаре, боккха терма тlабохийт колхозе. Паргlатта болх бе йиш йолаш йlайха я мастерске. Цига латтача станокашца дукха оатхалаш керда хьае а тишъеннараш меттаоттае а йиш я. Мастерске керттерча цехе цхьа дlаоттаь нйс трактор тоае йиш я. Еза оатхалаш нрак-балкаца дlа-юха кхаьа йиш я.

Тракторий двигателаш, электрически, топливни аппаратура, кхы тайпа агрегаташ тоаеш ба мастерскера болхлой. Хlаьта трактор вlашагlъяккха а юха вlашагlйолла а, цун лелаш долча даькъа чоалхане йоаца оатхалаш тоае езараш трактористаш шоаш ба. Цудухьа мастерске болхлоел совгlа хlара дийнахьа колхоза бригадашкара дукха механизатораш хул укхаза. Уж машинаца балха хьа а боалабу, юха цlа а бут.

Делкъа ха хьатlакхаьчача тайп-тайпара а маьха дарегlа а хlама ла йиш йолаш ба нах, мастерскена юкъе йоаллача столове. Мукъача хана ловзае шахматаш, шашкаш, домино я, деша газеташ, журналаш да салаlара хьакъостаьча моттиге. Цига хlара кlирагlа цхьа вай мехкен доазол дехьен хиннача керда-ча гlуллакхех политинформаци ю колхоза керттерча инженера Михайлов Василий Васильевича е мастерске заведующе Зыбкин Аркадий Константиновича.

Болхлоштен механизатораштен юкъе шерра яхь йоаржаяра уйла яьй колхоза правлене. Хаинахьа а тешаме а машин тоаьчоа премии лу. Масала, 24 ди мара ца доадеш гусеничн трактор тоаьчоа — 30 сом, 16 дийнахьа комбайн тоаьчоа 85 сом лу.

Дукха ба мастерске шоай балха говзанчаш. Масала, Сийлахь - боккхача Даймехка тlема а къахьегама а ветеран, слесарь - моторист, коммунист Фатеев Анатолий Михайлович. Пенсе воллаше а мастерске къахьегаш ва из, — Йоккха опыт йолча цунна, болх беча моторага ладийгlача хоа малагlа оатхал хувца еза. Дика болх беш а хул цо тоаеь автомашиний, тракторий двигателаш, — йоах Зыбкина.

Ишта дика тешал ду цо тоаяра Скоморохов Дмитрена слесарь - инструментальщика Лешеменко Николайна.

Керда хьаяь а юхаметта уттаяь а оатхалаш тlаувттаярах аьттув баьлар 22 процент хиалал йолча кердача оатхалашта кхом а бeш, шедагlа декабрь хьатlакхоачаш 14 трактор тоае.

Нйс трактор летт хlанз мастерске тоаеш. Царех кlелнтагlа яле а 7 керда шу хьатlакхачалехьа тоае ледрl мехмастерске коллективо.

Трактораш тоаяра рекорд механизатораштa юкъе Выродов Алексея Морозов Викторе оттайир укх шера. Шоай агрегаташ шийтта балха дийнахьа тоайир цар. Иштта хьаьнала къахьегарах ахчан премии слар царна.

Мастерскешкара хlанзле араьйначa трактораштa колхоза керттера инженер, профкома председатель, механик-контролер, трактор йолча бригада механик юкъе а волаш хиннача комиссес дика оценкаш уттаяьй.

Ялат, силоса хьаккlаш чуяраш йолча комбайнех 72 процент яраш тоаяьй. Моторашта, электрооборудованена тlа вомонтиленови авенка хьоарчаяь, чархаш талхаргйоацаш кlал дахчан гударгаш а оттаяь латт уж.

М. ХАМАТХАНОВ.

Кхоаьчa материалий чотагlа

КЕРТТЕРДАР КХЕТАДЕШ

Грозненски мехкесхое дукха отходаш юкъе ю. шу тедача хана. Хlанта дикагlа пайда ааргбоаь гlулакх вlашагlехьдаьнехад предприяте укх тlехьарча хана. Из аьттув баьнаб хьу тедаш, чакхйоалкхаш юхе юсача отходех нaха эша товараш арахеца сувенирни цех укхаза хьаелларца. Цудухьа хlана пайда ца эцаш йисаш ерригача отходех 15 процент яраш мара.

— Тха цехо арахеш дукхагlча даькъе эрза lагаш, чай мела кадиягаш, иштта кхыдола товараш, — яхаш дувц мастера В. Афанасьевас, — хlаьта уж тайпа товараш наха чlоагlа хоаттадаш дlаэцаш да.

Мел эша продукци арахецара ший бийдал товац цеха. Из бахьан долаш Шалински мехкесхоза ,хуйоагlача Курчалоевски филиалера хьакхухь цехо ца тоъа бийдал.

Юкхьашна, цех хьайийлатача хана чlоагlа халонаш нийсъелар. Уж ювасена яр арахеца йолаь продукци ца хийттача тайпара доаттаца дlаэцаш хиларца. Из бахьан долаш производство сиза дегlеухнага вlаштlехьдаьнкха дезаш дар. Цу гlулакхага ма хетта дика хийчбенна бацар болхлой, цеке лаьтта оборудовани тиша яр, цудухьа къахьегама овсарле а лоха яр. Дикахь уйла яьцар хаддамза бийдал хилийтара.

Уж деррига кхоачамбоацараш производство сома а ца еш лоацача хана дlадаха дезаш дар. Хlаьта из гlулакх эттачарех доапиага дика кхетадора коллективо. Бакъда, цу халонех зоархlайир из. Тахан майрра ала йиш я болх ритмично дlабахаре нийсаув хиана дукхагlа йола новкъарлеваш дlаяла вlаштlехьдаьнад, яьпа.

Мишта вlаштlехьдаьлар из? Эттара хьалхарча даькъе наьха саяхетам, лаьна халарах, производствах дог ладарах баьлар из аьттув, аьлача харц хуртдац. Дукха къахьегам хьинаре дlаделар участкашта реконструкци ечи хана мехкесхоза цинене-ра М. Герасхина. Цо йоагlачул шоаш кlезагагlа ха йоайир токарни участкана реконструкци еча. Из бахьан долаш хьалхагlа пхьан станок мара болх ца баьча метте хlанз йиъ токарни станок я пайда эца йиш йолаш. Цудухьа къахьегама овсарде а дикка лакхъелар цехе. Кхы массехи тайп-тайпара гlулакх вlаштlехьдаьнкхад цеха рационализаторашеи изобретателашеи. (Уж тайпа нах а болаш ба укхаза).

Цеха коллективо арахеца продукци дика хилийтара териам тlабахийтарал совгlа, къовсам доаттабу материальни ресурсашта кхом бара а. Цу даькъе чlоагlа лоархlам болаш да вlашигачун а доккхачув хьурмат де хоаш, чурча таронех бeза пайда эца хоаш хилар. Хlаьта из гlулакх дикача хьале а да цеке тахаларча дийнахьа.

— Къаьстта бийдала, электроэнерге кхьийолча материалий кхом бара кхы а чlоагlагlа тха терпам тlаэзар КПСС ЦК Политбюро артlаварча заседане КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела К. У. Черненкос даьча къамаьлo. — йоах мастера В. Афанасьевас. — Оаха хlара участка болхлочо дlадоваийтад из къамаьл.

Цу кlоерга чулоацам болча къамаьла гlулакхаца йоп далар дукхьа тха цеха коллективо дукха ха йоацаш хиннача собране декхар тlайийцар укх шера 27—28 декабре кхоаьча бийдалея, электроэнергея чотагlа болх бе.

Из де вlаштlехьдаргдоага гуш да цеха коллективо тахаларча толамашка хьежача, цар арахецача продукце дикалга хьежача.

Варт болй, хьалхашка латта декхар дика кхетаду коллективо я цеке вlашагlкхийттар. Шоай балхах дика кхеташ, дийнахьара нормаш 140 — 160 процент кхоачашъеш хиларца белгала ба укхаза художникаш Истамулова Зако, Дараева Хамсат, станочникаш Арбиева Рукъет, Хасуева Мадина, дукха кхыбараш. Цу наха, цар новкъосташа хаддамза къовсам лоаттабу продукце дикал лакхъяра, бийдал, электроэнерги, кхьйола материалаш кхоара тlехьа.

А. ШАМСУТДИНОВ.

КПСС Центральни Комитетага, новкъостага Константин Устинович Черненкога

Оаха, «Дегlаена социализм эргаьккха тоаяри КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенешка хьежжа бола парте идеологически болхи» яхача Ерригсоюзни Iилма - практически конференце доакъошхоша, дега тlара баркал оал парте Центральни Комитета, ЦК Политбюрона, новкъоста Константин Устинович Черненкона къахьегамхошта коммунистически кхетам балара, духовно дегlакхувлара дешашта, идеологически фронта болхлошта цар lалаьмате бошха теркам тlаахийтарах.

lалаьмате дикача оагlоракхьа воздействи йир конференце балха lа, Константин Устинович, моаршал луш дайтача къамаьло. Цу тlа къаьйта белгалдаьд идейно-теоретически агитационно-пропагандистски хlанзарча хьалашкара керттера доставаш, моаршал тlа идеологически кадрай къахьегама лакха мах баро дегаш уралттадаьд тха, парте арахьара а чура а политика дlайовзийтара, из чакхъяккхара нах оарцагlбалара тlабсрзабаь болх кхы а дикагlа бара хьинар совдаьккхад.

Парте отташьча реалистически, массе оагlора тхекача дегlаена социализм эргаьккха тоаяра стратега политически маlан кlоаргга кхетадаша даргдоацаш хиларах, идейно - кхетам балара балхаца из айкха ювза ха дезаш хиларах дола. Хьа дешаш оаха тlайийцад теоретически, пропагандистски, организационни керттера декхар лаьрхlа.

Тха низаш дlахо йодача хана а хурга производствана интенсификаци яра, lилма - технически прогресс сихъяра, мехка обороноспособность чlоагlъяра, советски наьха материальни хьали культурни боарам тlагlертта лакхбара кlийле йола ерригa экономика динамично дегlайоалаяра идеологически средствашца массе оагlора новкъостал дара тlадерзадаь. Тхо кхы а чlоагlагlа оарцагlдаргда советски наьха марксистско - ленински мировоззрени хьаяра, вай кагирхошта, берригача къахьегамхошта уй коммунистически идеалашта тешаме, гражданственность, советски патриотизм, пролетарски интернационализм лакха йолаш, хийрача идеологеца машар боацаш хургболаш кхетам балара.

Деррига низаш тlаухийтаргда оаха социализма исторически мотталонаш, цун капитализмал тlех дола керттердараш чlоагlагlа тешаш а беррига тешагlболаш а гучадахара, буржуази пропаганда дувца харцдараши доацараши, империализма, цун идеологе, политика агрессивни, антигумани чулоацам тlагlертта а аргументированно а дlабовзийтара.

Оаха дlахо йодача хана а кlаьд ца луш пропаганда ергьа машари халагьий кхерамаш чlоагlъяра, ядерни тlема кхерам дlабаккхара лоаттабеча къовсама социалистически доттагlлен цхьоагlо дlахо чlоагlъяра, дерригача революционни прогрессивни низий барт кхы а тоабара тlаераньча КПСС, Советски паччахьалкхен ленински арахьарча политически курса.

Тхоай партийни декхар дерхl оаха, парте установкашка, конференце йийцача идеяшкен положенешкей хьежжа идеологически балха чулоацам тlагlертта а лерра гlа а бlаьхий бари lилман боарам лакхбари, цун стиль эргаьккха тоаяр. Наха коммунистически кхетам балара формай, приемий, методий йlаьхийча арсеналах кхетамца пайда ийбар. Организационно - пропагандистски балха дешаш конференце кlоаргга а творчески а дувцаро гlо даьд тхона хlара участке латтача хьала деррига терхалдаьн принципиальнон мах бе, тхоай резерваш пайда ца эцаш йиса тароаши дикагlа бlаргаге, кхоачамбоацараш сиха дlададара наьъаши средствашц коллективно белгалъе.

Оаха дика кхетаду хlана керттердар хlара деннара практикен хьалда дола гlулакхаш хилар. Оаха дош лу ленински Центральни Комитета а Хьона а, Константин Устинович, идеологеи пропагандаи дешай хьакъехьара парте принципиальни установкашца хьалхе а лелаеш, хьалха латтача опыто кердача знанешен дlаьхий дaь тхоаш хиларех тарра, тхоай берригача балха эффективность новкъазара ца дуалаш лакхъе, дегlаена социализм эргаьккха тоаяра масштабни декхараш толаме кхоачашдера хьинаре новкъостал де. КПСС XXVII съезда кийчо яра тlаберазбаь дукхаза оагlош йола организаторски пропагандистски болх бе.

СССР ПОТРЕБИТЕЛЬСКИ КООПЕРАЦЕ XI СЪЕЗДАГА

Деза новкъостий!

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо СССР Министрий Советои дег тlара моаршал дайт цуга, потребительски кооперацe XI съезда делегаташка, хlаьта оаш бериäте болх толаме бар а лов.

Шийй мугlарашка 60 миллион совгlа саг волаш йола потребительски кооперации общественно-боахама организаци я, цо лоархlаме дакъа доац вай мохк социально-экономически дегlабоалабъра планаш кхоачашъеча. Вlхача хана деш дола торговн гlулакхаш дики эргадоахаш тоа а деш, юртбоахама продукци ийелгеи халкъе эша товараш хьаделгеш шер а деш, цо цу тайпара гlо ду халкъа хьал-таро лакхъяра тlаберзабаь хувцалуртболча Коммунистически парте нийсъ чакхбакара.

Пятилетка чакхйоала шу горгагахьчача хана хулаш я шун съезд. 1985 шера лаьрхlа планаш кхоачашъяро lалашдерда халкъе боахам керда вйлуга. Даьхен экономически оборонни эше чlоагlйлуга. ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленуме къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста К. У. Черненкос белгал ма даккхара, производственни толамий лара лоархl парте наьха йоахо ярах. цар къахьегама бытан, культурни вахар дlахо тоадара керттlа хьалаш вlаштlехьдахарех. Цу укалаенешца хьалале а лелаеш, кооперативни организацеша шоай низаш тlадерзаде деза юртахошарча къахьегамхошта товарашци гlулакхашцен бoззагlа кхоачам баре.

Кооперативний эгара хьалхара декхар — Кхачан программа кхоачашъяра, юрта социально-культурни эргалоаш яра тlаберзабаь болх хьалхашка [illegible] декхар торкаллеши тlатеlан чакхбехар. Потребительски кооперацe тарошех товарни ресурсаш вlасаяъхара гlулакха эффективнегlа пайда эцаш, юртбоахама продукци бийдали ийярен чакхъяхiарея объемаш хьинаретlа онданхийза, цу хана инициативен социалистически теокон тойтанза яргьиц. Юрташка материально-техническа база ме могга чlоагlъе, хlанзарчар тайперча тукай, торгови центрий, столовей, кафей, заготовительни пунктий, юртбоахама продукци чулоаттаеча хранилищай, моттигера материалаши бийдали чакхйоахача предприятейи цхьайи шерра сеть хьае йоагlа.

Потребительски кооперацена хьалхашка латтача декхарашка дlадех дукхача доакъоех латтача кооперативни боахама дlахо интенсификаци еза, lилма-технически прогрессана карагlдувлараш хьинарегlа юкъехкухьинга. Рационально, дукхагlа кхом беш пайда эца беза материальни, финансови, къахьегама ресурсех, пайда хьа ца луча гlулакхашка рувкъа дlаахийтен доадайтем могаредац.

Хlанзарча масштабаши дегlаахара перспективашен хьалхадоах цуй доакъашта ейг йола управлени дани эргайоахаш тоаяиза, кадрашца бу болх тоабанза, ерригa участкаш кlоарга профессиональни знаниш йолаш болча специалисташа чlоагlъенза ярг ца хилар. Демократи дlахо а дегlаахувла, кооперативий гlулакхашка пайщикаши дирагlа даьха, лацийта а цига цар лоархlам айбе а, социалистически яь вlашагlтlехьаянкхара гlулакх эргадоацаш тоаде доагlа.

Дунея халкъашта юкъерча арене советски потребительски коопераци, дlахо а хьинаре латтa еза иймар лорабара тlехьа, деррига мехкий кооперативни организацешта юкъе доттагlан хилийтаран айхха цхьана гlулакхайт желадаран тlехьа.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дlахайкхаду, потребительски кооперацe болхлой ленински парте XXVII съезда бахa ма боагllара наькъагlортболтах, дегlаена социалистически общество эргаьккха тоаяра гlулакха юкъе цар дlахо а ондда даькъа доацаргдоагах шоаш чlоагlа дог тийша хилар.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ — СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ — СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

ЗАМАНГА ХЬЕЖЖА ГlУЛАКХ ДЕ ХАЛКЪА

Экономикана интенсификаци яра, советски халкъа вахара хьал дlахо тоадара тlаберзабаь беча парте балхаца белгала да хlанзарча хана СССР потребительски кооперацe дегlаяра наькъаш.

Хаю дlадехар, кооперативий декхар — СССР Кхачан программа кхоачашъяра юкъе хьош дола дакъа, юрта социальни хувцамаш дара юкъе хьинаре дакъа лацар, городея юртен вахара материальни а культурно-бытовой а хьалаш вlаши гаргеувзар.

11 декабре Москве Йоккхача Кремлевски дворецe хьайийллай СССР потребительски кооперацe уполномоченней XI съезд.

Делегаташен хьаьшашен дlаьхдаь тlоарамаш а тохаш тlайийцар новкъостий В. И. Воротников, М. С. Горбачев, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, В. В. Кузнецов, И. В. Капитонов, Н. И. Рыжков.

Съезде моарша хьттар доазол арахьарча хьаьшашка — 41 мехкарча кооперативни организацей, дунен халкъашта юкъерча кооперативни альянса викалашка.

Дlаьхдаь тlоараш а тохаш тlайийцар гулбеннараша СССР потребительски кооперацe XI съездага дайта КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета моаршала письмо. Моаршала письмо lодийшар КПСС ЦК секретара И. В. Капитонова.

Центросоюза правлене отчетни доклад йир цув председатела М. П. Трунова. Съезда делегатий, берригача советски кооператорий цlерагlа цо доккха баркал аьлар парте Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета моаршала письмо тlара дог айдолийтаи дола дешаш бахьан долаш.

Из моаршал вай лоархl, — белгалдаьккхар оратора, — партея паччахьалкхеи потребительски кооперацe, мехка вахарера, советски общества политически экономически системашкара цуи лоархlам лакхбара кердача тайпара парте еш йола йоккха терко санна.

Отчетни хенарча балха итогаш а яь, дlахо доклад чийна белгалдаьккхар, потребкооперацe система динамично а де лерхlар кхоачаш деш а дегlайоагlаш хилар. Розничн товарооборот лакхъеннай 17,4 миллиард сом, хlаьта 90 миллиард гаргга сомаза а хьаьчай. Договора маьлех ийца юртбоахама продукташ йохкийта 1,6-за лакхдeннад. Юкъера лаьрхlача 20 процент совгlа лакхбеннаб юртбоахама продуктаи бийдали ,шера бола боарам.

— Бакъда, хlаьта а ала доагlа, — белгалдаьккхар оратора, — потребительски кооперацe болх дlахо дегlабоалабарея тоабарея дикка дукха тарошаш хlанз а пайда ца эцаш йисай.

Къамаьл чакхдоалаш Н. П. Трунова съезда делегатий а дукха миллионаш болча советски кооператорий а цlерагlа КПСС Центральни Комитетаи Советски правительствана дош делар потребительски кооперацe болхлоша парте хьалхашка оттадаь доккхий социально-экономически декхараш кхоачашдара тlехьа доаттабеча къовсаме шоай низаш дебадергхиларах.

12 декабре съезд дlахо болх беш хилар.

(ТАСС).

КПСС-еи Японе Компартеи делегацей переговораш

11 декабре дlайолаеннай КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. У. Черненко керте волча КПСС делегацеи КПЯ ЦК Председатель К. Миямото керте волча Японе Коммунистически парте делегацеи переговораш.

Новкъостаьхен солидарность йолаш ечa переговорашка дакъа лоацаш ба КПЯ оагlонгахьара — КПЯ ЦК Секретариата председатель М. Канэко, КПЯ ЦК Президиума массаларча бюро членаш Х. Татики, Е. Есиока, КПЯ ЦК Президиумеи Секретариатеи член С. Нисихара, КПЯ ЦК член Р. Сасаки, КПЯ ЦК бехктокхаме болхлой Х. Кикунами, Х. Кисигути; КПСС оагlорахьара — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев, КПСС ЦК Генеральни секретара помощник, КПСС ЦК член А. М. Александров, КПСС ЦК членаш С. В. Червоненко, В. В. Загладин, П. Н. Федосеев, КПСС ЦК дуней халкъашта юкъерча Отдела заведующе заместитель И. И. Коваленко.

(ТАСС).

КОММУНИСТИЧЕСКИ ДОГ ТИЙША ХУРГБОЛАШ КХЕТАМ БАЛАР

ЕРРИГСОЮЗНИ IИЛМА-ПРАКТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Новкъоста М. С. ГОРБАЧЕВА доклад

КПСС ЦК Генеральни секретара Константин Устинович Черненкос конференце дакъа лоцарашка дайтача моаршал тIа кIоарген принципиальни положенеш юкъ дегIаена социализм эргаякхкхара керттерча проблемаех, цу тIа карара хан шерра исторически перспективен теркал а еш оттадаьд КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш хара хьадоагIаш дола идеологически фронта керттера декхараш, аьлар докладчика. ЛоарзагIа ца йоалийташ чакхъдха еза вай уж положенеши выводаши.

ДIадахача цхьан шерох ах шерой дог тешадеш хьахьекхад, ЦК июньски Пленум мел шин ханнахьа шийсъенчен йоккхен событи я. Идеологически болх хьалхарча плане а оттабаь, уйлан, гIулакхий, кхетама сфера хилара тарра идеологех йола юерра социальни вогIал чIоагI а яь, Пленумо идеологически балха йIаьххача хана новаторски концепци кийчъяй, парте идейни вахаре керда оагIув хьайийллай.

Мехка идеологически гIулакхий пха тахан юха а бистайза бартбаь цар лакхача социальни критерешца, бIаргчача мехка къахьегама ритмаца.

Е конференци чакхъяхкилар июньски Пленума решенеш кхоачашъяра беча балха тIара бейталара рубеж санна, парте аргIаварча, XXVII съезда ена кийчонера лоархIаме событи санна лоархI Центральни Комитето.

IалаьмаIе бекитонцаме ха йоакхаш йоалл вай общество. Нагахьа санна дIадахача шерий керттера итог тешалйича, боккъонца хьадда ала йиш йолаш да, партин халкъа, лоарзагIа ца доалаш КПСС XXVI съезда никъ чаIх а боахаш, бIубенна дIахьалхашкахьа, дода советски общества вахара ерригa оагIош ергайоахаш тоаера накъъатIа, машарен прогрессен накъъагIа.

Цу шерашка хиннача ЦК Пленумаша хьадда белгал а аьй, творчески дегIа а йоалаьй вай дIахьалхашкахьа ахаре стратеги. Кердача положенешцен выводашцен йIаьхий хиннай парте идейни ар[illegible]

Центральни Комитето, новкъост К. У. Черненко керттаттача цун Политбюрос дукхача тайпара теоретически, политически, организаторски болх бу вай Даьхен экономически оборонин низ дIахо чIоагIбара тIаберзабаь. Из болх коллективноста хьисап долаш а халкъа хьалхаша чIоагIа бехктонхам болаш а ба.

Партийни организацей, пачхьалкхен, советски, боахама органий гIуланхашка тIатIа дукхагIа чIоагIлу гIулакхаца лелабу реалистически, сакхетаме, творчески никъ, кхоачамбоацарашца машар ца хилар. Массане а къобалбаьб массо метте порядок, организованность, дисциплина чIоагIъяр, управление дерригаха боарамашкарча кадрашкара доагIар дукхагIа хьадехари цар бехктоххам лакхбари духьа парте шерра дIаболабаь къовсам.

Экономически, социальни, идеологически сферашка цхьадола лоархIаме гIулакхаш чакхдахаро йиш хилийтай экономикера вIаштIехьа йоаца тенденцеш нагъе, но дегIахара темпаш сихъе, дика гIойле яьй мехкарча морально-политически атмосферана. Из бахьан долаш кхы а дукхагIа лакхъеннай парте авторитет, чIоагIленнад нахацара цун букьвамаш.

Парте Центральни Комитето, июньски Пленума установкашца хьалхе а лелаеш, партийни комитетагара доагIар шиш болашагIа хьадех идеологически фронтера гIулакхаш бахьан долаш, чакхдаьхад массови информацен средствай гIулакхаш тоадара, капитализма коммунистически кхетам, къахьегамхошта юкъе беш бола патриотически атеистически болх чIоагIбара, дукха кхыйола актуальни проблемаш къоастаяра тIадерзаль гIулакхаш. Партийни организацейи учрежденейи идеологически гIулакхаш предметнегIа хулаш доагIа, социально-экономически декхараш кхоачашларца тIехь-тIехьа айхагIа дувза а луш. ДикагIа оагIорахьа хувцамаш хиннад кадраш кийчъярен парна кхетам баларен даьнъе, идеологически балха формашкен методашкен стиде.

ДIахо вайга хьежаш латт доккхийи чоалханен гIулакхаш. ХургIолча КПСС XXVII съездо керда исторически горизонташ хьелларгьш мехка хьалхашка. Хоаш ма дарра, цо тIаэдаргьа парте Программе — дегIаена социализм эргаякхкхара программа керда редакци, аргIанарча пхе шера декхараш белгалдергда.

Парте стратегически накъа, идеологически, беррита партийно-политически балха принципиальни лард я советски общества хIанзарча социальни кхетама боараме хьакъехьа новкъоста К. У. Черненкос хьаоттаь теоретически установкаши положенеши. Боккъонца бакъ а яь дIаоттаь дегIаенача социализма исторически йIаьхха этап дIайолалуча латт вай яха вывод. Цу ларда тIа шаьргIа къоастаю парте кийчъяь дегIаенача социалистически общества концепци.

Бахча маьхой выводашан хьехам лу хьалха ца лелхара, долаш дари де дезара кета ца дара. Цунца цхьана цар шьера хьахьокх, практически гIулакхашца, саттота этта проблемаш къоастаеча, кхоачамбоацараш дIадоахача мело е мегаргйоацилга.

ДIахо экономикен общественни отношеней ерригача системен кIоарга эргалонаш е еза, пиналга диллача лакхагIа бола советски накъа вахаре боарам Iалашбе беза. ТIакха юххера а тоаллара кердача лагIа тIа йоалаш айлургьа социализм.

Докладчика белгалдаьккхар, накъа инициативен самодеятельности саттота хьалхашка этта проблемаш къоастаяра лелабеча Iилман ларда тIара хьабоагIача, творчески накъаца вIашагIа хоттарах общество социально-экономически дегIаухилга сихдеш йола йоккхий таронаш йоахаш хилар.

Июньски Пленум хиннача тIехьагIа Центральни Комитето лоархIаме гIулакхаш чакхдаьхад общественни Iилмай эффективность лакхъяра тIадерзадаь. Царех хIанзале а белггалара бернат дуьл. Цхьабакъда, обществоведаш хIанз а шортиген зовоен лел вай дегIаахара керттера теоретически проблемаш къоастаяра.

Вай общества политически система дегIаяра дешаша хьоаргда вай, йоахар дIахо докладчика. Дика йоваш я, масала, самоуправленех йола марксизма-ленинизм а и а лард елларий кIоарга идея. Цун керттера чулоацам лаьрхIаб цар социально-экономически решенеш кийчъеча, управлени еча, юкъача, тIаьдача, чакхйоахача юкъе тIехь-тIехьа дукхагIча къахьегамхоша реальни, практически дакъа лоацилга Iалашдарах. Ленина цIанкха а цаI шоллагIчоа духьала уттадаьдац пачхьалкхен Iаьдали халкъа самоуправленин. Советий лакха мах баьб цо уж шаккхе хIама шоаех доалла уж хиларах, болхлойи аьархойи Iаьдала органаш уж хиларах а уж вIашагIтохилга, кхотабелга цар Iалашдеш хиларах а.

ХIанз Советий лоархIами авторитети лакхъяра, вай политически система, нах пачхьалкхен общественни гIулакхашта юкъерзара ерригa формаши средстваши эргайоахаш тоаяра боккха болх беш латтача хана, къаьстта чIоагIа эш вайна халкъа социалистически самоуправлени дегIайоалаеш йола теоретически проблемаш цIенхаштта кийчъелга.

ДIахо М. С. Горбачева йийцар вай политически системе бе-беча социальни группей хьашташ теркалдара проблемо, хIанзарча хьалашка демократически централизма принцип Iилман накъаца кийчъяр.

Марксистско-ленински теори дегIайоалар, белгалдаьккхар цо, КПСС дими хьохаш дола гIулакх да, кхыча мехкий, эггара хьалха социалистически мехкий, коммунистически болхлойи партешца айхха цхьана гIулакхаш а лелаеш.

Партен халкъен дерригача гIулакхашка а санна, идеологически балха тIа низаш тIадерзаде дезаш йола эггара лоархIамегIара моттиг хила а хиннай хIанз а я экономика, аьлар докладчика. ДIадахача шин шера опыто цIаьхха а дог тешадеш хьахьекхар, наха юкъе беш бола политически, организаторски, идеологически болх чIоагIбара чотах мел доккхий хIамаш де йиш я.

15 ноябре КПСС ЦК Политбюро заседане ше къамаьл деш новкъоста К. У. Черненкос белгалдаьккхар, экономике карагIдийна дика хIамаш дIачIоагIдаь ца Iеп, дебаде а дезаш хилар. Тарлуш мел дола хIама де деза тIехьаюсаш йола участиаш пятилетка чакхъяла йисача хена тIехьакхеяра, цхьайттагIа пятилетка якха ма йоагIара чакхйоакхилга Iалашдара.

Цунца цхьана тахан вай уйла ца е йиш яц мохк дегIабоалабара перспективай. Вахаро Iалаьмате боккхача политически лоархIаме декхар оттаду вайна хьалхашка — халкъа боахам дикагIа даладеча кердача Iилма-технически организационно-экономически боарам тIа баккха, общественни производства интенсификаци еча, мохк экономически социальни дегIабоалабара темпаш лакхъеча хоадамболаш йола эргало е йиш хулийташ йола керттера звено — Iилма-технически прогресс дика сихъе. Из декхар Iалаьмате масштабни дукхаплановин да. Iилма-технически прогресс сихъяра дешаш, хоаш ма дарра, КПСС ЦК аргIанарча Пленуме дувцаргдолаш да.

Мехка кIезига яц Iилма технически проблемаш дунен тIа эггара дикагIа карагIдаьнарий боараме къестаеш йола предприятеш, Iилман учрежденеш. Цхьабакъда, дунен практикна моцагIе а тIехьийккха хIамаш юха кердадахарах кхоачамбеш йола коллективаш а йолаш я. Цу тайпара моттиг Iилманеи техникенеи йолча Госкомитета, СССР Госплана, СССР Iилмай Академен кIалла шено а йоаш доакъой кулгалхойи оагIонгахьара критически анализ еш дола гIулакх а хинна дIаотта еза.

Iилма-технически прогрессо дIадех болхлой класса, ахархой культурно-техническиш боарама уйла чIоагIагIа тIайохийтилга, общества керттере производительни низ кийчбари эргабаьнкха, овлангара дена тоабари. Цо хьоттаду кадраш Iомаяра система цIенхаштта эргаякхкхара декхар. Уих тIаргарча хана чакхдаха деза вай технически специалистех боала творчески пайда дика боккхагIа хулийтаргболаш, инженера лоархIами авторитети лакхъергйолаш йола моральни материальни предпосылкаш чIоагIъергйолаш дола гIулакхаш.

Кердача тайпара, сийрда бIарг лоххаш хьажанза даргдац социалистически ялна дукхача оагIошка, къаденна гIулакхаши методаши юкъера дIаяха еза. ЛоархIаме ди кхольча материалашца, бийдалца, йоагоча хIаманца шора шин дийцахьа болх бе аьнна мехка баркаш латта массови болам ерригача идеологически средствашца хьаллацар.

ХьатIадоагIача шера вай белгалдоаккхаргда социализм хьалъяра/историени юкъе тIехьаьнна доакха дакъа лаьцача стахановски болама 50 шу дизар. Стахановций традицеш дIахокхаьар — из да наькха хьинари инициативен экономика эффективность лакхъяра лоархIамегIара декхараш кхоачашдара тIаерзаяр.

Тахан ден повестка керттерча декхарех цаI — боахам лелабара формаши методаши эргаяхар. Цу балхо лерхIар фуд аьлча, из да, дегIаенача социализмана эшарашта ма хеттара йола боахама механизм хьаяр. Цу накъа тIара лоархIаме веха — промышленносте яь йоакха масштабни экономически эксперимент. ДIахо кхы а хьинаретIа леха еза общество, къахьегама коллективай, хIара болхлоун экономически хьашташ цхьана тардара гIойленагIа йола формаши методаши. Цу гIулакха дукха хIама де йиш йолаш я вай идеологически фронта ерригa звеньяш.

Парте гIулакхий керттера маIан хила а хиннад, хIанз а да, белгалдаьккхар докладчика, халкъа хьал-тарон, социальни нийсхол принципаш йиззагIа чакхъяккхара йоакхо елга. Сага социальни лоархIам лакхбара йоккхий перспективаш йоахе советски политически система эргаьяккха тоарах, социалистически демократи дIахо дегIайоалаярах. Кхеталеш ма дарра, уиказа эггара хьалхарча моттиге латт Советий балха ерригa оагIош йоаржаяр. ЛоархIаме да еррига исполнительни органаш подотчетни хилара конституционни принципаш лоарзагIа ца йоалийташ чакхъяхар, пачхьалкхен боахама, культурни гIирсаш хьалдара массе тайпарча участникашкара гIулакхаш малагIча хьал тIа да хьожаш дерригача халкъо лоаттабеча тIахьожама аффективни средство хиларах тарра. Къаьстта боккхача лоархIаме я гIуланхаш тIерча берригача нахен граждавашен советски законаш дизза кхоачашдара Советашна, халкъа тIахьожама пачхьалкхен органаша, вай общественносто еш йола йоакхо.

ЛоархIаме да предприятей, гIишлоний, колхозий, совхозий балха дешаш хIара денна дувцачен къестадечен къахьегамхой дIахо юкъеузар. Цу гIулакха шерра никъ хьабелл къахьегама коллективех долча Зазиво. Кхетамца из чакхдахаро таро хулийт цхьа хьинар реально айде. Iо дергда производства дерригача — технически, экономически, социальни — кхоачамех дикагIа пайда эцара. Цу гIулакха тIаберзабаь хила беза партийни, профсоюзни организацей, комсомола болх.

Социалистически демократех дIахадаргIоаца цун оагIув, дерригача общественни вахара норма я гласность. Шерра, шин ханнахьа, туйчахьа ль информаци — вахах тешара, цар кхетам уIлаши лархIара дола тешал. Партийни пачхьалкхени органий балха тIара гласность бюрократически лоарзагIлегашца лоаттабеча къовсама низ бола средство я, цо декхарийла ву решенеш тIаэдачен уж кхоачашъяра лоаттабу тIахьожам вIашгIехбоакхачен, кхоачамбоацараши нарара дувьийтараш тоадеча хана уйла дикагIа тIайохийташ хила. Дукхача даьнъе цунах тийша да пропаганда дог тешадеш, кхетам балара пайдагIа хулга, дешан гIулакхен цхьоагIо Iалашъелта.

Социальни нийсхон принципаш кхоачашъяра боккхача лоархIаме я распределительни отношенеш. Уих тIехьарча шерашка кIезига хIама даьдац цу даькъе а йоагIаш йола порядок оттаяра. Цхьабакъда, проблемаш кхы а кIезига йисаш. хIаьта уж къестве еза пачхьалкхен, боахама органий, шеррача общественноста низаш цхьана оарцагIа а даьха. Цу хьахьекхьа дийцар новкъоста К. У. Черненкос халкъа тIахьожамхой Ерригсоюзни совещане.

Вахаро хьийхад вайна, распределенен боахам делабарен социалистически принципашта неI вайна а тIерабаларо дьаде а тарлу, хьа а ду къахьегамен социальни эсалал, доходаши ружъен къайагIа декъара формаш санна дола нарча гIулакхаш. Кхетамца, эхь хетаргдолаш, граждански декхарех кхетабеш, хувцарах хIама ца хулаш берий накъа тIа дIаотта беза юхаберзбоаца закона низ.

Уих тIехьарха шерашка, белгалдаьккхар оратора, боккхача общественни лоархIаме а хилла дIаэттай гIулакхаш дара сфера. Парте тIехь-тIехьа низаш алсамдоахаргда гIулакхаш дара сфере таханарча дено дIадехарашка хьежжа хилийтара. Цу гIулакха кийчъь йоалаш латт халкъа эша товараш арахеца производствашц гIулакхаш дара сферен дегIайоалаяра комплексни программа.

Сага хIама тоадеш дола гIулакх да производство, быт хинна ца Iеш, салиIара паргIато а. Хьакхьачай накъна хет сона, социальни культурни гIирсаш хьалдаре дешаш къоастадара хьаьхара моттигерча органий бехктонхам лакхбе беза ха.

Социальни дешай вахара моллагIча оагIошта доагIаш уж дале а, лаьгI ца йолийташ уйла яр ерригaча пачхьалкхен, боахама, общественни организацешта, центральни моттигерa органашта закон хила деза аьнна хет парте Центральни Комитета. Мел доккхий балдаваш уттадарах бехкале хила йиш яц наха эшараш теркал ца дара. Из вайна, коммунисташта, принципа дош да.

ДIахо докладчика белгалдаьккхар, социализмо дунен тIа дегIаахара шин керттера воздействи боахама политикага гIолла, социально-экономически даькъе доахача толамашка гIолла еш хилар. Цу накъагIа боккхаш бола хIара керда гIа — социалистически стройн советски вахара хьисаш толашагIа хиларах эггара чIоагIагIа дог тешадеш йола аргумент. Социалистически идеологие шийца кхь общественни прогресса, саг дегIавара, гезаш тIемаши доацаш, эксплуатацин Iазаш доацаш болча машара боккъонца йола гуманистически идеалаш.

Вай деац, капитализма еза тохлакъоваллургбоацаш хано беш бола низ юхабеттар духьа маневраш лелаеш хьулавлен, тIемаш хьеден террор лелаеш, фальсификацеш а диверсеш а лелае. Капитализма юкъара кризис — цун экономически, социальни, политически вIашдухьалеши нрьялар хинна Iац. Из я духовни кризис а, идейни нравственни кризис а.

Цу цхьан хана ухх тIехьарча шерашка чIоагIа айденнад монополистически буржуазе идеологически хьинар. Цу хьалашка, цIанкха а ца хиннача тайпара хилаза яргйоацаш я партийни принципиальность, хулаш йолча событейи явленейи мах бара даьнъе леррагIа чакхбоакха классови никъ, вайна хийра йолча уйлаеца политически фе хиваро машар ца хилара, идеологически балха творчески, тIатаIара хьисап, нота бола гIулакхаш доахкаш, мел ца еш, тIатаIаш хилар.

Докладчика белгалдаьккхар, вай идеологи тIатаIар — из буржуазни идеологически мифийи стереотипийи харцо хьагучайоакхилга хинна Iац. Из да, эггара хьалха, вай идеалаш, общественни вахара, боккъонца йолча паргIатони демократен социалистически норхаш чIоагIъяр, реальни социализма карагIдийнача исторически хIамашта КПСС-ек Советски пачхьалкхени, социалистически содружества мехкий дунен халкъашта юкъерча машар безача политикана пропаганда яр, партийни принципиальности информаце оперативности.

ХIанзарча идеологически къовсама ирайи чоалхалали теркал а еш, июньски Пленумо декхар оттадьд мехка чухьа-санна, нитта доалол декъарча аудиторена юкъе а еш йола контрпропаганда тоае. Цу балха чулоацам дIахо а кIоаргбе, цун оперативность дикагIа хургйола гIулакх де деза партийни комитеташа, массови информаце средстваша.

Доклада тIара лоархIаме моттиг къоастальй общественни вахара ерригача сферашта партийни кулгалдара боарам лакхбара, КПСС ЦК июньски Пленума решенеш хьежжа балха стиль оллангара дена тоаяра.

Центральни Комитето, аьлар докладчика, чIоагIа лоархIам бу ерригача вай кадрашка балха ленински стиль Iомаяра. Политически никъ делабеш, оарцагIдаьха низаши практически хьехуларащи критически вIаши кийсдеш, нердадараш даим творчески лохаш хуле мара къестадулургдац дешш. Ленина аьккача тайпара, «чиновникашца» а ца къестадеш, пачхьалкхен IаьдалагIа. Парте массаш а хиннай хувцалуш йоаца большевистски принцип: къамаьлашка хьежжа я ца лоархIаш, гIулакхашка хьежжа нах ларрхIар. «мероприятешка» хьежжа а ца лоархIаш, хьахинарашка хьежжа боах лархIар. Вахарца нийсъаь из принцип делаергьа вай дIахо а.

Дукха а дукхагIа йолча вай кадраша тешаме кхоачашду шоай партийни белха-профессиональни декхар, къахьегамхошта лархIа а йоагIаш лоархIаши авторитет йолаши я уж шоай се ца кхоаеш болх барах, гIулакхаца, нийсхой цхьа теркон йдаш хиларах. Халахете а, кхы тайпа моттиташ а нийслу хIама а.

Тахан вай дувцача дерригача гIулакхашка лоархIам боккха ба массови информаце средствай. Парте лакха мах бу журналистий къахьегама. Дукха юкъа йиш яр экономика, кхетам балара, культура бIарааIа долча дешех лаьца прессо, телевидене, радио еш йола конструктивни действенни выступленеш. Цхьабакъда, дукхача публикацеи передачеха кхоачамбоацараш доахкх цхьан бесса, юкъ йоацаш, хIагIоллара хиларах. Массови информаце средстваша социально-экономически прогресса, коммунистически кхетам балара плаваш кхоачашъеча кхы а лоархIамегIара дакъа лацар догдоахаш я парти.

КПСС Центральни Комитето хам бу ерригача вай идеологически корпуса — агитаторийи пропагандистийи, лекторий, халкъа хьехархой, культпросветболхлой — къахьегамен гIулакхийи. Доккхий да марксистско-ленински мировоззренех, лакхача гражданственностах, социалистически Даьхенах доккхал дергдолча патриотически уйлах кхебара, кердача духовни рузкъаца халкъа вахар дIаьхий дара даькъе Iилмани художественни интеллигенцена карагIдуйла хIамаш. Вай интеллигенци дог тийша хила негаргьа цун таланто хьакхелла лоархIаме, тешаме, бакъ мел дола хIама парте хьаллоацаргхилархи бIркал оалаш советски накъа дегаша тIаэдаргхилархи.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо яьккхача Коталон 40 шу дизарга долх вай. Вахара чу доалача хIара кердача ноахало Iомаду из яккхара бахьанаш, хIана аьлча, мехка исторех, цун турпалги оагIонех дIахада йиш йоацаш ба граждански политически кхетам. Советски патриотизм хила а хиннай, хIанз а я шй стройна карагIдийнача сийлахь-доккхийча духовни хIамех цаI. Цудухьа из беркат къаьстта хьурмат деши партийни терко еши леладен дебаден деза вай, хIана аьлча, Даймехкацарча безамал, интернациональни декхара тешаме хиларал дезагIа хIама дац цхьанкха а.

Вай дIадоладаьча дерригача гIулакхий толам балара бола тешам, аьлар М. С. Горбачева ший къамаьл чакхдолаш, халкъа дийна творчество. ЧIоагIа къахьега деза вай социалистически общество кердача, лакхагIча лагIа тIа йоакхаш айяра, ленински парте XXVII съезда даха ма доагIара накъадахара.

* * *

ЧIоагIа уйла тIалтийта ладугIаши дIаьхдаь тIаарон дешарна тIаэцаши хилар доклад.

* * *

Организационни, агитационно-массови болх вIаштIехьбаккхара дешех лаьца къамаьл дир КПСС ЦК секретара М. В. Зимянина. КПСС ЦК июньски Пленума решенеш чакхъяхаро чIоагIа воздействи я а яьй, дIахо еш а я советски общественни вахара ерригача оагIошта, аьлар цо. Июньски Пленум хиннача тIехьагIа Центральни Комитето массе оагIорахьара йийцай парте чурчен арахьарчен политика даькъера Iалаьмате доккхий декхараш кхоачашделга идеологически Iалашдара дешай комплекс, лоархIаме решенеш тIанийцай юкъарча дешарен профессиональни школана реформа ира хьакъехьа, комсомолана деча кулгала хьакъехьа, массови информаце средствай гIулакхаш эргадоахаш тоадара хьакъехьа, контрпропаганда бIарча цхьа система хьеяра хьакъехьа.

Вай пропаганда парте экономически социальни политика чакхьяккхара хьалхагIа новкъостах де аьнна. Даьхен экономически оборонин низ чIоагIбеча, халкъа идейно-политически социальни цхьоагIо чIоагIъеча, СССР халкъий вежарашха дола доттагIали цхьана леладу гIулакхаши дегIадоаладеча юкъе доагIаш дола дакъа а лоацаш. Белгала ерригача парте, хIара коммуниста гIулакх а хинна дIаотташ латт идеологически болх.

Партен халкъен чакхдахача революционно-эргалокаш яра гIулакхашка керттера плацдарм я экономика, белгалдаьккхар оратора. 15 ноябре КПСС ЦК Политбюро заседане ше къамаьл деш, экономике карагIдийна дика хIамаш белгал а даьха, новкъоста К. У. Черненкос хьадда положенеш хьоттайр мохк дIахо социально-экономически дегIаболабара лоархIамегIарча дешех лаьна. Цун къамаьл Iилманца бакъда, социализм хьалъяра, вай Даьхе коммунизмага дIахоадара керда декхараш кхоачашдеча хьинаре дакъа лацара хIара коммуниста, хIара советски сага дог ураоттадеш дола стратегически лоархIаме документ санна тIанийцар пар[illegible]

Парте социально-экономически политика ходам беш долча лостамашта тIаберзабе безаргба вай ерригача идеологически фронта, хьалхарча аргIанна неIайоазонцен багагIен еча пропагандан агитацен средствай хьалаш наха дIадовийтара, уж оарцагIбахаро, вIаштIехьбахара болх, кхы а хьинарегIа хьалхуца деза хьалха латтарашен новаторашен дIадоладеш доле дика гIулакхаш. Тетта беза тIехьабусараш, мел ца болийташ тIахьожан доаттабе беза социалистически декхараш кхоачашдара, карарча пятилетка плаваш толаме кхоачашъелга. Йоалуш йолча шийттагIча пятилеткана дика хьалаш хуллийтилга Iалашш а дех.

Коммунистически образованен кхетам баларен кIийле дилла хила а хиннай, хIанз йолаш а я къахьегамхой марксистско-ленински мировоззрени хьахилийтар. Из декхар кхоачашдара йола тешаме база йолаш я парте.

Политически экономически образование сете эшаеш лакхьеш ва 65 миллион совгIа саг. Партийни комитеташ гIерт дешара организационни формай гIонца кхы а хьинарегIен дикагIен алаяни е ладугIарашта — коммунисташтен парте боацараштен. Политически дешара чулоацам шеко а йоацаш лакхбергба КПСС XXVII съездо тIаэцаргйола Программа керда редакци Iомаяро.

КПСС ЦК июньски Пленум хиннача тIехьагIа, белгалдаьккхар оратора, зелуш да массово-политически, агитационни балха дукхача лостамашка хинна дика хувцамаш.

Массово-политически балха эффективноста беш бола боккха общественни зем хургба чакхъяла езаш йолча союзни автономни республикай Лакхехьарча Советашкея моттигашкарча Советашкея хоржамаш дара йолча кампанех.

Кастта вай халкъо а дерригача прогрессивни адамаша а белгалдоакхаргда, йоак оратора, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьнха 40 шу дизар. Цу денна хетабеча КПСС ЦК соцама тIа я сий долча юбилейна кийчо яра ерригача аспекташта йола рекомендацеш. Цо хьаьд, эггара хьалха кхуэш йоагIача тIехьенна а луш, кIоарга патриотически интернациональни кхетам балара, нагахьа СССР Гераашцарча Низашца гIулакх дара кийчбара йола керда таронаш.

Вай диэза тернаде деза дунен халкъашта юкъера хьал ирденнача хьалашка вай пропагандистски балха чулоацамгара дIадехараш мел лакхлу. Хадданза дIадоваийта деза къахьегамхошта вай парте чакхйоахача ленински арахьарча политика маIан, царна кхетам бала беза империализмаца классови машар хургбоацаши даим фийла хургболаш, аьнна кертагIдаьккхар М. В. Зимянина.

ЦК июньски Пленума решенеш кхоачаш а еш, контрпропаганда цхьа система хьань йоалаш йоагIа партийни комитеташ. Вайга оборонительни позици лацийта гIерташ ва классови моастагIа. Из де йиш йолаш хIама дац. Исторически бакъдар вай оагIорахьа да. Социализм хьаллоацаш йола цхьанна тайпара а харцъе йиш йоацаш йола исторически аргументаш й тахан вай бе йовхкаш.

ДIахо оратора дийцар массови информацен пропагандан средствай балхах. Июньски Пленум хиннача тIехьагIа массови информаце средствай болх тоабара тIаберзабаь бола массех лоархIаме соцам тIанийцаб парте Центральни Комитето. Хьажий телевиденен радион информационни программай чулоацами оперативность лакхъярах долча дешага. Ерригача прессана принципиальни лоархIам болаш ба «Районийи городийи газетий болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам. Массови информаца дукъ-дукъча тайпа вай башхалонаш дукха яле а, цхьатарра да царгара дIадаха цхьадараш. Дувцар да газетий, телевидене, радио выступленей чулоацами действенности дIахо лакхъянза яргйоацаш хилар.

Оратора кертагIдаьккхар, советски наха идейно-политически, нравственни кхетам балара, духовно уж лакхагIча лагIа тIа бахара даькъера социалистически культура лоархIам тIа-тIа лакхлуш хилар. Дукхача къамаьша хьадаьча дерригача советски литература, искусства даьрий лакха мах баьб СССР писателий Союза правлене юбилейни пленуме Константин Устинович Черненкос даьча къамаьла тIа. Вай пропаганде дикагIа теркалде деза халкъа духовни хьашташ хьадара, советски наха идейно-политически нравственни кхетам балара даькъера литературан искусства и лоархIам лакхлуш хилар. шерба беза художникашца беш бола идейни болх.

Оратора белгалдаьккхар клубаш, культура цIенош, библиотекаш санна йолча культурно-просветительни учрежденей болх дIахо тоабе безаш а художественни самодеятельность дегIайоалае езаш а хилар. Цо дийцар нагий нах мехкарийи шоай лоIамеча вахара а къахьегама а идейно-нравственно, физически, профессионально кийчбара проблемаех. ДегIаена социализм эргаьяккха тоаяра гIулакха цувах хада йиш йоацаш дола даькъа да юкъарча образованен профессиональни школа реформа. Партийни комитетий декхар да хIара производственни коллективо дешархой къахьегама а профессионально а кийчбара эшаш йола дIанзарча хачара материально-технически база хьаеча дакъа лоацилга Iалашдар.

Шин къамаьл чакхдоалаш оратора аьлар: вай даьннад парте а халкъа а вахара исторически этап хургйолча, вай планагIа дIахьалхашкахьа дахара стратеги оттаергйолча КПСС XXVII съезда юкъарча доацаш кийчо еш йоача хана чу. Вай де деза, вай лакхера декхар да партен халкъен барт кIаьд ца луш чIоагIбар, накъа санкхетамах, идейностах доахка Iалаьмате доккхий творчески, хIама хьадара низаш дегIаена социалистически общество эргаьякхка тоаяра, сийлахь-боккхача Даьхен политически, экономически, оборонин низ дIахо лакхбара тIалостабар.

Конференце къамаьлаш дир Белоруссе Компарте ЦК хьалхарча секретара **Н. Н. Слюнькова**, «Правда» газета керттерча редактора **В. Г. Афанасьева**, КПСС МГК секретара **А. М. Рогавова**, СССР АН вице-президента **П. Н. Федосеева**, Украина Компарте ЦК секретара **А. С. Капто**, КПСС ЦК Iилмани дешара заведеней Отдела заведующе **В. П. Медведева**, КПСС Центральни Комитетерча марксизма-ленинизма Института директора **А. Г. Егорева**, КПСС Красноярски крайкома хьалхарча секретара **П. С. Федирко**, СССР йоазонхой Союза правлене хьалхарча секретара **Г. М. Маркова**, КПСС Свердловски обкома хьалхарча секретара **Б. Н. Ельцина**, «Коммунист» журнала керттерча редактора **Р. И. Косолапова**, КПСС Саратовски обкома хьалхарча секретара **В. К. Гусева**.

Парте шоашка аьнача деша хьисапе тIанийцар конференце доакъашхоша новкъоста К. У. Черненкос моаршал хоатташ дайта лаьхат. Къамаьлаш даьраша кертагIдоахар, цу тIа дегIаена социализм эргаьякхка тоаяра керттерча проблемай даькъера ходам боллаш йола установкаш ена хилари хIанзарча хаанарча этапе КПСС беш болча идеологически балха кIоарга анализ яь хилари. Цу тIа къаьхта белгалъьйй перспективаш.

Парторганизацей, идеологически кадрай, беррригача коммунистий эггара лоархIамегIарча декхарех цаI да, йоахар ораторашa, КПСС XXVII съезда кийчо ена хана массово-политически организаторски болх шерра боаршабар, сакхетамахи идейностахи доахка Iалаьмате доккхий хIамаш хьадара низаш Даьхен экономически оборонин низ дIахо дегIабоалабара тIалостадар.

Конференце дакъа лоацаш хиннараша кертагIдоахар дунен халкъашта юкъера хьал ирденнача хана ерригача пропагандан агитацен эффективность лакхъянза яргйоацаш хилар, белгалдоахар цу хьалашка денаьца, тIагIерташ хиларца, классови лостам болаш хиларца дилла балгалбоалаш боацача контрпропагандистски балха йоархIам бустам боацаш дакхлуш хилар. Контрпропаганда юкъе дакъа лоацаш хила еза идейни воздействи еш йола ерригa средстваш, ерригa пропагандистски кадраш.

Идеологически балха аспекташта анализ еш, къамаьлаш даьраша вIаши йовийтар опыт, дийцар эшаш йола эффект малагIча формаша, методаша, приемаша лу, къаьстта хIанзарча хано дIадехарашка хьежжа йоацараши малагIаш я. Цар дийцар дика дисарехи гIалатехи. Коммунистически парте гIулакха чIоагIа тешаме хургболаш къахьегамхошта коммунистически кхетам балара процесс дIахо эргаьякхка тоаяра тIаерзаль йола ходам боллаш йола предложенеш тийлар.

* * *

Новкъоста К. У. Черненкос дайтача моаршало чIоагIа воздействи а еш корта болча, творчески хьале 11 декабре Москве дIахо болх беш хилар «ДегIаена социализм КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеши хьежжа эргаяккхари парте идеологически болх» яха Ерригсоюзни Iилма-практически конференци.

Конференце дакъа лоацаш хиннараша секцей заседанеш дийцар дукха дешаш: «Идеологически балха партийни кулгалдар: опыт, проблемаш, белгалонаш», «Парте экономически социальни политика идеологически Iалашъяра актуальни дешаш», «ДегIаенача социализма общество социально-политически дегIаяра декхараш кхоачашдечара идеологически балха лоархIам», «Общество экономически, социально-политически, духовни дегIайоалаяра декхараш кхоачашдеча массови информацеи пропагандаи средствай действенность, культура лакхъяр», яхадараш.

Делкъел тIехьагIа хилар пленарни заседани. Болх чакхбоаллаш къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара М. С. Горбачева.

Секцей балха итогаш йир КПСС ЦК пропаганда Отдела заведующе Б. И. Стукалина.

ЧIоагIа дегаш айденна болаш тIанийцар КПСС Центральни Комитетага, новкъостага К. У. Черненкога захьийта моаршала письмо.

Цу тIехь Ерригсоюзни Iилма-практически конференце болх чакхбаьлар.

(ТАСС).

Керттердар: дисциплинем бехктокхами

ГIУЛАКХ ЦХЬАН КОГА ТIА ДАЬННАД

Грозненски экспериментально - механически завод дерригача хьонхамех йола план кхоачашъяра дахкъе дIадахача массеха шера къыча предприятешта юкъе тIехьаюсаш яр. ХIана нийслора из?

Ала деза дукхагIча дахкъе производстве нийслу кхоачамбоацараш, дисциплина геттара во хилар бахьан долаш нийслуга. Йиштта экспериментально - механически заводе а чIоагIа вочча оагIорахьа латтер иа гIулакх. Къахьегама дисциплина телхаераш дийца а вертвоацаш дукха бар. Дукхьал балха тIера бувларий совгIа каст-каст корта бохабу, малар мелаш моттигаш а нийслора.

Хьалха заводе долаш хина кхоачамбоацераш цхьацца йолча бригадашка бокъонца дола лазар хинна дIаьттадар. Цу тайпарча паха чIоагIа новкъарле йора цIеяа шоай болх беш боахкача къахьегамхошта. ХIана аьлча, тайп-тайпарча операцех чакхъювла овтхалаш массе йолча участкашка гIолла конвейерах дIаяха езаш яр. Цхьан участке шиъ хана, чакхъинкха еза операци чакх ца ляьнкхеча кхы мел йолча участкашка болх соцаш моттигаш нийслора. Из дукхьал производственни плана IатIаъ ца Iеш, болхлошта морально а Iатiъар.

Вайна хоаш ма дий, балха хаьах биза пайда ца ацаш, дисциплина телхаеш харцваьнна болхло шийн хинна бехктокхаме эза, де доагIа таIазар даь соца да йиччe, цхьа цунга валарца тIехьагIо соцаве хала хулийга. Бакъда, цу хьакъехьа вIалла кхетама болц беш бацар заводa хьалха хинна кулгалхой.

Укх шера цкъайтта бетта товарни продукци арахецара план 103,1 процент кхоачашъяьй завода коллективо. Продукця мьхала яккхарé эданк 102,5 процент кхоачашъяьй. Дукхача хана денз пачхахьалкхен план кхоачаш ца еш, шийна декхараш тIадусаш хиннача предприяте гIулакхаш цIаьха хувцадалар сенца дувзадения да-теш?

— ХIанз оалангарé денз хувцамаш хиннад дисциплина хьакъехьа заводé, тIахьожамхой группа къахьегама дисциплина телхаерашка дIахийтад хьалхарчи боралах болх байтаргбоашкага, — йоах, слесарий-сборщикий бригада бригадира Рант Григорьевич Григорьянцо.

— ХIаьта, сона, хетаргIа хьа хIанз тха заводе хинна дикагIча оагIорахьара хувцамаш хьахилар, лерттIа доалле, болх хьакъалца вIаштIехьбанна хоаш керда кулгалхой бахкарах да. — йоах слесара Иван Павлович Дудникова а.

IаьхIа къахьегамцара бевам совбоалкхартбола тайп-тайпара социалистически яхьа формаш кулгалхоша балха юкъехувларца мара производства гIулакх толац.

ХIаьта, кIанзара керда кулгалхой из дина кхетадеш хилар гуш да, лоацача хана коллективо даьхача толамашка хьежача. Завода директор Киев Хьак(Iаша Хинирас цхьа шу совгIа ха мара яц директор волаш ухкара болх бу. Бакъда, цу юкъа цун вIаштIехьдаьннад овлангара дена болх хувца, коллектива барт тоабе. Атта баьнна аьттув бацар из. Эггара хьалха кIаьда, хоза дувца белар, шоашта тIа дилле декхар цIена кхрачаце раьза а боацаш харцбаьннача болхлошца, Къамьлах хьабоалаш пайда бацар, даьсса хабар хиле мара. ТIаккха цIенхаштарча стилех дIаболабир цо кърта бохабу малар молаш, производстве йирча гIулакхаш леладеча болхлошцара къовсам. Царна хьалхашка цхьа хаттар эттар: е балхацара къаста безаш, е производствана пайда а луш лертIа къахьега дезаш. Шоашта хетар хургдоацилга хайча цкъабараш балхара дIабаьлар, вонхар балха тIа белгала хувцамаш хилар. ХIанз кхыметтел тхьовра хьалха, «хала» болхлой лоаркIаш хиннача новкъосташа хьинаре къахьегаш башха - дика толамаш доах, цар рационализаторски предложенеш толаш а моттигаш нийслу.

ХIара участке тIачIоагIъаь болх беш тIахьожама группаш я заводе. Нагахьа санна цхьа конвейер кхачар бехкагIа болх боацаш соце, сиха из тахка а техке цар везаь яьича хана бехке вор бехктокхаме оз, йиштта группас лара къовсам лоаттабу электроэнерги, газ йоагIачул дукхагIа йоечарца. Цудухьа тахан завода таро я кхом баьча электроэнергеца, газаца дит дийнахьа болх бе.

Социалистически яхь шерра йоаржаьъаьги гуш да заводé мов йоаллача экрана тIа хьежача. Къаьстта из кърпжай керттерча шин цеха юкъе — механически сборочни. Заводе вразеца тайп-тайпара накъаш тоаду мащигнаш дика хилар хьахьокхаш тешал да, уж йiеш болча заказчикаша беркал оалаш лазу къахаташ.

Тахан экспериментально-механически завода кхыча беса, цIена садоах ала йегарда чурча достамга даллача.

М. ВАРАХОЕВ.

ХЬАЛХАРЧА МУГIАРАШКА

Итт бетта яьча втогех котъьяннарг а лаьрхIа Сунженски раьна Сийлен улга тIа яьккхар «Путь к коммунизму» колхоза Ичиев Макшарипа кулгалдеча кхоалагIча ферма коллектив.

Дукха ба цу ферме хьаьнала къахьега хьайбаш леладераш. Уж ба доярки: Акиева Эсет, Чадиева Марива, Костоева Хьава, кхыбараш. Масала, Акиева Эсета 20 ноябрь хьатIаккхоачаш 2500 килограмм шура яьккхар хIара кхоабача IаттагIара, шера план 2100 килограмм йолаш.

ХIанз ферме дийнахьен буса хIара кхоабача Iаттагара 6,7 килограмм шура Iюакхаш яле, Эсета 9,3 килограмм йоакх. Тиъо шу дIаденнад по этта боацача цу балха. ХIаьта цу ферме къахьега иiс шу да. Цхьаккха шу дIадахийтадац Эсета социалистически декхар кхоачаш ца деш. Дукха сийлен грамоташ, мах бола совгIаташ тиъинад Эсета.

Скотникаша гIулакх дарга хьежжа мара хургьяц доярказа йоаккха шура. ХIаьта цу ферме дразанга хьожаш вит скотник ва. Чеботарев Александра, масала, хьайбаш леладеш къахьега 36 шу даьннад. ХIаьта цу ферме из вIашагIъеллача дена болх бу цо.

— Цул бехкагIа доахана гIулакх ца даш моттиг нийсъайтац цIенкиа а, — йоах Ичиева.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТАШ ТIА: (лакхе лехе) доярка Э. Акиева скотник А. Чеботарев.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШТА — БЕХКТОКХАМЕ ХА

УКХ ШЕРА А... СОАХКАРА ГIАЛАТАШ

Хьайбаш леладерий балха эттара лоархIамех бехктокхамех да Iай доахан кхоабилга. Дукхача дахкъе цок тийша да шин шера декхараш кхоачашделга. Из кхета а деш, дика кхоабаш дIайха латташ хьайбаш Iаьгара дахара болаш мел йоача тароех пайда эцаш ба дукхача боахамий фермашкара болхлой.

ЛерттIа кийчо а яь, маца лох ца долийташ дIадоладаьд Iай доахан кхоабилга республикерча дукхача боахамашка. Цар толамца кхоачашду укх шера хьайбай продукташ яхара а уж кийчъяра а декхараш, тешаме хьатIадоагIа шу дIадоладара эша ларда а йола.

Цхьадолча боахамашка лерттIа кийчо яьяц Iай хьайбаш кхабаре, цу лоархIамеча балха совкха хиица гIалаташ дувлийг укх шера а. Царех я МагIалбикера «Кавказ» совхоза доахан кхоаба фермаш.

Сайрийна бока бетта хьабаьхка бар доярказ цу совхоза доахан леладеча шоллагIча ферме тхо кхаьчача хана. Цхьабакъда, из болх лерттIа хьабе йиш йоацаш, во сурт дар детта доахан латтача моттиге хинвар. Цхьаккха тайпара из кхий Iай доахан лоаттадара кийчдеш кулг дIатеха ца хилар гойташ дар деррига а.

Доккхий кIоагаш доахкаш, дIаваха йиш йоацаш яр чухьа Деха кизгаш долаш, мух чухьекхаш дар дукхагIдола кораш, тойнеза йоахъьлезеш яр иеIараш. Дехьара а сехьара а чухьекхаш мух бар., ДIаара ца доаккхаш, кучнаш яь вIашкатеха латташ дар яхо. Укхаза наха болх мишта бу кхетаде хала долаш шийла яр чухьа. Цу дерригнена раьза боацаш, шоаш фу дергда ца хоаш летиваш бар болхлой...

— Ахкагахьара мара кхо дIаярадаякха кхийнадац тха тахан, — дувц ферма заведующи йолча А. П. Бабенкос, — ферме хьаьхожаль трактор йохар бахьан долаш. ХIаьта профилакторера кхо ара ца доаккха кхоалагIа ди а да. ЛерттIа шоай болх булургбола механизатореш бахнийта боагIар тхо долча, Iай ферма болх керттера хилар кхета а деш. Из вIаштIехьдалац тха боахама кулгалхой.

Шийла я эIамята Iаьсий латтача клеткашка а. ХIара клетке хила еза Iаьса йоахал луш электрически лампаш. Царна лаьртIа моттигаш йолаш я, цхьабакъда дIаелла болх беш цхьа лампа яц.

— Иштача хьалашка болх беш да-кх тхо, — чIоагIа раьза боацаш дувц бока беттарашта А. Векетовас, М. Мержоевас, Э. Магомедовас, кхыбараша. — ХIанз сайрийна пхи сахьат ма даьннадий. Доахана кIалхьарцар де ча хьакхаьнза да. Гуш да тахан ча доацаш тхо дисалга. ТIаьдачен шийлачен латта дезача укх хьайбаех къа хет тхона. Тахан дехкъелица хьийжад тхо шура дIаяхьа машина хьа ца йоагIаш а. ХIара дийнахьа хуя цу тайпара хьовзамаш. Цул совгIа, хьадеш мел дар кулг мара де дезаш а да. Динахьа ворхI сахьата болх беш лоархIаш да тхо. Тайп-тайпара хьовсамаш хилар бахьан долаш болх беш 15—16 сахьат даьнха дезаш хул. Е цох тхона IотIанхеташ хIама а дац. Яр болх дIакхо йиштa бергба хоаш дац тхо, лерттIа къахьегара а салаIара а эша хьалаш тхона вIаштIехьа ца доахе. Цу гIулакха цIенхашттa йоакхо е йоагIар совхоза кулгалхошa. Тахханалца из ца елга гуш да...

— Укх Iай укхаза доахан лоаттаде лаьрхIа дацар тхо—йоах бехказвала гIерташ совхоза керттерча зоотехника Н. Н. Мезина. — Цудухьа Iана кийчо ца еш дисад тхо укхаза. Хьалха «Алханчуртский» совхоза доахан лаьттача дIадица лаьрхIа дар укх фермера бруцелез дола доахан, ханнахьа цигара моттигаш кийчь а яь. Цхьаьца бахьанаш нийсдена, ханнахьа керда моттигIана кийчъе а вIаштIехьданнадац. Доккъарий кхоачам укх шера дукха дикагIа вIаштIехьбаьнхабар тха совхозе...

Ферме йолаш я Iай доахан кхабара оттаь рацион. Цу тIара белгалдаьнкха да хIара кхабача Iатта 30 килограмм силос, 50 килограмм беада, 10 килограмм свекла, кхо килограмм йол, кхо килограмм гранулаш, цхьа килограмм нувр, йиштта кхы доакъараш дала дезаш. Уж доакъараш дукхагIча дахкъе царна тIателаш а да.

Цхьабакъда, летиъ ферма болхлой, гранулаш доакъарийна лаьрхIа бола жувр кхакьац тхона ферме Iай доахан чуоттадаьча укх шин бетта. Царна метта тхона хьакхухьараш эхьа томараш я. Болх беш яц гранулаш еш йола агрегат.

Из лаьрхIача а хIара Iаттагара 7—8 килограмм шура яннхара шортта кхоачам беш да ферме доахкила дIатела доакъар. Цхьабакъда, цох ах мара яц хIанз укхаза хIара дийнахьа йоаккхар. Цул совгIа, соахка укх хана хиннaчул цхьа центнер гаргга кIезигагIа я хIанз хIара дийнахьа ферме йоаккхеп пачхахьалкхена дIалун шура.

Дакхе дийца кхоачамбоацараш сихагIа дIа а даьха доахан йаIахача латташ дикa долаш Iай кхоабилга Iалашдара эшар вIаштIехьа ца доаккхе кхы а вогIача хьаля тIа дIатIадалар кхерам болаш дар «Кавказ» совхозе доахан Iангаргакара гIулакх.

Укхаза белгалдаккха деза цхьаькха а. Ханнахьа де дезар даь Iай доахан латтa моттигаш кийч ца яро чIоагIа новкъарле е тарлу боахаме дIадоладаь дахьаькха цхьа лоархIаме гIулакх лерттIа дIадахьара а. Из да — лазараш дола доахан дIа а даьха, дикача фух дола керда доахан доаладаь ферма эргайоахкилга.

Боахаме шурийна доахан леладелга тоаде лаьрхIа, дикача фух дола 250 совгIа шинара доаладаьд совхозе. Из чIоагIа дика хIама да. Царех цхьагараш дахка а доладенна. Бакъда, лерттIа уж дIаоттаде моттиг йоацаш, тIа кхоале мара йоацаш, ара латт уж керда доаладаь доахан. Лазараш дола доахан дIадаьхачул тIехьагIа а цигара моттигаш лаьрхIа цIенъяреп массехказа дезинфекци яре балхаш чакхдаьха мара дIаоттаде йиш яц керда доаладаь доахан.

ЛерттIа Iай доахан кхабара, цар маша лох ца далийтара, хьайбаш леладераша хьалхашка латта декхараш диза кхоачашдара эшачун цхьа оагIув мара яц тайп-тайпарча доакъарий кхоачам вIаштIехьбаккхар. КIезигагIа лоархIам болаш авц царех дикагIа пайда эцар, хьайбаша дикагIа дуаргдолаш, царна дикагIа хьаккхаргдолаш кийчдеш уж дIателар. Из Iалаццара бизазча боараме болх беш хила еза совхозера доакъарий цах.

Цу дерригне цIенхашта уйла е, лерттIа доахан Iангардахарен хьайбай продукташ кийчъярен декхараш кхоачашдара эшар Iалайнде декхар да совхоза диреци партномеш.

А. ХАРСИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Къахьегамхоша шоай бокъонаши демократически толамашн бахьан лоаттабу къовсам сомбаларца балгалъяьннай Итале гIеххьара ха. Дукхача манифестацей митингий доакъашхой духьалбаьннаб, финансови халонаш нийсъяннай яхаш долча бахьанах, дукха нах бе болх боацаш а буташ, производство хьерчаеш боахкача предпринимателаша леладеча гIулакхашта. Цар дIадех болхлошта дукхьала леладеш дола гIулакхаш сов сиха соцадар, бе боах халийтар, цар дIагойтад къизача экономически кризисо тIаоттаь ерриге халонаш къахьегамхоште ги йоане гIерташ болча предпринимателашта шоаш дукхьала оттаргхилар.

КIиргагIа цхьа арадуйнча «Панорама» тIарча сурта тIа: дукхален манифестаци еш ба Туринерча «Фиат» яхача фирма болхлой.

ТАСС фотохроника.

Социализма мехкашка

БОЛГАРСКИ ПРОФСОЮЗИЙ ЮБИЛЕИ

София: 80 шу даьннад Болгаре революционни профсоюзаш болана.

Болгарски профсоюзашта НРБ дегIаахара хIанзарча этапе профсоюзаш я пачхахьалкхен экономически социальни политика чакхъяхара йола керттера общественни гаранти. Цхьаккха а лоархIаме пачхахьалкхен документ е законопроект яц цар дакъа ца лоацаш е царца дага ца боалаш тIайица.

ЛаьрхIача закочо ейнай болгарски профсоюзашта къахьегама даьнъерча законодательстваиа, къахьегам лорабаран цун гигиена лелаярен тIахьожам лоаттабе бокъо. Цар бедова социальни Iалашон ерригача система доал.

Хьинаре дегIаьхувл болгарски профсоюзаша дунен халкъашта юкъе леладу гIулакхаш. Цар айхха контакташ лелаю дегIаухача мехкий профсоюзашца, моральни а материальни а гIо ду беррига болх е ах болх къайлагIа, халача репрессе хьалашка лелабе безача профсоюзий централлашта.

НОШАЛ ТIЕХЬ ЦХЬАНА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРАХ ДОАЛА БЕРКАТ

София: производствана специализаци кооперации ярах йолча 30 шин оагIонна юкъерчен 120 дукхача оагIошта юкъерчен соглашенешта юкъейоагIа хIанз укх сахьате СССР а Болгарски Халкъа Республика а.

НРБ халкъа боахама бокъхача лоархIаме я СССР кхухьийта энергетически, горно - добыва ю щ и, текстильни, кхыйола оборудовани, хIаьта иштта наькъаш декха техникев промышленни бийдали. Шин аргIаша Болгаре кхухьийт Советски Союза электрокареш, электротельфераш, лемашн кемай оборудоваши, юртбоахама машинаш.

Шиъ оагIоно вIашш леладеча гIулакхех хьакийнар гуш да НРБ массалахьа а. Уж а Кремиковцешкарен Перникерен металлургически комбинаташ, «Козлодуй» яха АЭС, Девнерен Димитровградерен химически комбинаташ, Бургасера мехкдаьтта чакхдоаха комбинат. ХIанз СССР технически новкъостал а деш хьалъеш я Болгаре халкъа боахама дукха-дукхача доакъой 200 совгIа объект.

ПОЛЬША ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА ВЫСТАВКАШКА

Варшава: Моахьаш дIаюха кхахьара йола траулераш, контейнераш, кемайн промышленни предприятеш моделаш тойтар. Польша «КАМЭКСПО-84» яхача СЭВ членаш долча мехкий экономически промышленни выставке шийн къамаш экспозице. СоветскичунтарадIаийкхача эггара йоккхагIа яр польски экспозици. Цун организатора — ПНР арахьарча торговле палате—хьахьекхар машиностроене, электроника дукха йадежеш. Латински Америка мехкий торговни фирмаш теркам тIаозабезаш дола бахача наха шерра хоатташ дола товараш.

Экспозицега хьежа уйлараш довз иштта халкъа Польша къамий традицееxи культурахи дувцаш дола сурташ, фильмаш. (АПН).

МИШТА КХОАЧАШДУ ДЕКХАРАШ

ШОАЙ ДЕША ДАЙ ХИННАБАЦ

Дукхача хана деха республика промышленни предприятеш юкъе пачхахьалкхен планаш кхоачашъяра тIехьаюсаш хьайоагIарех я Нохч-ГIалгIай моттигерча промышленноста министерствана чулоагIа Грознера «Металлист» яха завод. ХIанад ма иштта, сево ю новкъарле? Из хаттар дича эггара хьалха завода кулгалхоша бехке ераш я шоай продукция планага хьежжа дIа ца эцаш йола Нохч-ГIалгIай Респотребсоюза «Росхозторги». Цар шоай ханнахьа заводера дIа ца яхьар бахьан долаш тахапарча дийнахьа 322 эзар сома мехка кийча продукци Iайнай предприяте.

Из хIама нийсденнад бахача наха кIезига хоатташи дIаэцаши из продукци хиларах, «Металлиста» арахецаш йола продукция во я. Тахан советски наьха вахара хьалаш хIара дийнахьа тоалуш доагIача хана эшараш дика товараш да. Халкъа боахаме эша товараш арахецара итт бетта план 87,4 процент мара кхоачашъяьяц предприяте. Къаьст-къаьста продукци хьанийцача а кхы дикагIа дац гуш дола сурт.

Заводе керттера лоархIаш вит цех я халкъа эша товараш арахецаш. ХIара цехе даим тоъаш бац болхлой. Укх шера предприятера 86 саг балхара дIаваьннав. ХIаьта ерригача заводе къахьегараш 210 саг мара ца хилча из йоккха цифра я. Завода партийни, профсоюзни организацеша хан-ханнахьа собранеш яр мара, наьха къахьегамцара безам совбаккхара, хьалхашка латтача декхарий лоархIам бизза наха дIабовзийтара деш хIама дац.

Укх шера март бетта денз дисциплина толхаь, прогулеш яь, балха хана корта бохабу малар менна, балха тIехьаваьнна саг укхаза вит мара хиннавац.

ТIаккха болаш бий-те предприяте дисциплина телхаеш бола нах? Шортта ба. Духхьал укх мугIарий автор цу завода механически цехо нийсвенначa дийнахьа шоллагIа ди дар наладчик В. Толчилкия корта бохабу малар мелаш балха ара ца воала. Цунца цхьана молаш балха аре ца воалаш вар хIара хьалха балха хьанйца гвоздильщик С. Вагапов. Царгара хьам баьнначоа тара вар кладовщик Юсупов Хьасан а. Из корта бохабу малар мекна хиларах, оалаш ма хиллара, эпсерий кеп хинна вар балха моттиге.

Со директора кабинете вагIача хана хьакхачар Нохч-ГIалгIай медицински вытрезвителера завода шин болхлочо цу «лоархIамерча» цIагIа бийса яьнкха хилара тешал деш дола кахьат. Директора Хадисов Iумара аьлар, селхая корта бохабу малар менна хиларах алектрик а лаьллав ше балхаре, аьнна. ХIаьта шун предприяте профилактика советс вертигаш а витъ саг мара вац къахьегамех производственни дисциплина толхаь, аьнна ва вьлча, Хадисова, аьлар къахьегама книжка бIех ца дар духьа шоай лоIамагIа заявлени а язъяйте дIабоах оаха дисциплина толхаь нах, аьнна. Хьажал шю, иштад кулгалхочо, коммуниста луш дола жоп.

Предприятерча болхлошта хац социалистически яхье хьалхарвар малав, тIехьавусар малав. Завода коалтеха доаллa «Къахьегама сийлен байрахх урагIа яхийтай маьнгеш деча участка сийна», аьнна йоазув тIадола улг. Бакъда, цхьаккха тайпа байрахх ядар урагIа яхийта. ДIавала, из йоазув долен байрахх йоацен-а бIаркча шу ма даьннадий, аьлар сога юкхе да тIехвоалача цхьан болхлочо. Кхыметтел цу хоза доацача сурто а тешал ду заводе мел йоакхо ю къахьегача наьха.

Завода коанаIарашка хьалтеха доалл: «План закон да, из кхоачашъяр декхар да, тIехкхоачашъяр сийле я» яха лозунг. Цхьабакъда, «Металлиста» коллективо цу лозунго дIадехача хIамаех цхьаьнкха пункт кхоачашъяц.

Цу дерригача кхоачамбоацарий ларде латтар да наьха къахьегам во вIаштIехьбаькха хилар.

— Оаха болх беш йола оборудовани чIоагIа тиша я, наьха алапеш лоха да, — йоах завода партийни организаце секретара Л. Молчановас, — цудухьа хувцалу болхлой кадраш.

Бакъдув Молчанова, наьха къахьегама хьалаш чIоагIа во да, цхьабакъда, из гIулакх терал а деш ма оттаьйий завода йола план а. Из деррига а дIададькхача шоаш шу долалуш социалистически декхараш тIаэцача хана хацарий-теш заводa кулгалхошта, болхлошта мел лоархIаме декхар да тIаэцар, я къахьто фуннагIа ловш доландаь тIайцадар цар уж селлара лакхера декхараш.

Заводе къахьегаш ба дукхача хана дениз шоай хьананча къахьегамца сийле яьккха нах. Царех ба электросварщикашта керте латта С. Мовлетаев, художественни участка бригадир Унаков Мухьмад, аьшкапхьар Гольман Петр, штамповщица Меиндова Тамара, малар Багаев Хьаж-Мурад, кхыбараш. Массаьена цхьатарра дециий балха хьалаш. хIаьта вай цIераш яьхача наха шоай нормаш 120 — 130 процент кхоачашъю. Цу гIулакхо а тешал ду хьалхалаттача наьха опыт шерра, массанена дIахкачийтара завода кулгалхоша во йоахо еш хилара.

Хоаш долтча тайпара шу чакхдала юкейнсар Iаальмате кIеэнга ха я. Цудухьа гIулакх дикагIча оагIорахьа тоадара шоай деррига низаш оарцагIа дала деза завода кулгалхоша. ХIаранегара доагIар хьадеха дева, бехктокхаме мел йолча участке коммунисташ тIачIоагIбе беза. Доши гIулакх вIашш тарлуш хила деза.

А-Г. УГУРЧИЕВ.

тха спец. корр.

ХИМИЧЕСКИ ТIЕМА КЕРДА ТАЙПА

Нагахьа санна саг вийча, сихха валар хургда цун; нагахьа санна гонахьарча фех дохьаж эдича, гIехьагIа хургдар хьалхагIе а дIадувцалургдолаш дац, хIаьта ца леш висачоа хьалхагIе а веннавалар-кх со дьнна хетадала я тарлу...

Хошимине шо соца къамьл деча хана иштта бийцар химически тIом, белгала аьлча, тIема гIулакха дефолиантaш кхъенхар, ФРГ-ерча профессора Эберхарт Брюннга, дунен хьу леланра Институте директора. Из уизаре Iаьал дагадохийтад пунна Вьетнаме США-с баьча химически тIемах хьахиннараш ловзаро. ХIаьта цул денаш сона дагадехар Бразиле йоккха моттиг дIаляьца дакъа лоацаш цу гIулакхашта йоккхагIйола Пентагона поставщиц — «Доу кемикл интернэшнл» яха компани а йолаш, керда дефолианташ юкъейоахаш хиларах хоаш хиларца дувзадения.

Юха а бийнар йоазаш йола, хьунаш дефолиантий пойхъосталца цIенъярах йола безкхазлонаш — хIанз еххаш Токантине яхача хи тIа хьалъеш латтача ГЭС-а водохранилища хьалйизалe хьалхагIа. хоамашка юха а хезар эггара чIоагIагIа биохимически биофизически лохьяжет пхьенне малан долаш дола «диоксин» яха уизаре доп. Дагадохийтача бакъахьа хургда, диоксин мутагенни свойстваш йолаш хилар, вешта аьлча, наха хромосоми хувцамаш де ина кхоачам из хилар, цул совгIа, раковн дестамаш ииххьара а доах цо. Махьаран дихкан тIа а йиже цо шехьаккхийта дукхха шераш даьнначул тIехьагIа а ве тарлу — дегIа стрессаш хилча е температура лакхъелча. Из кIориг а долаш, цун виз кхоач геттара кIезиглуча дIакхаьчача, цхьа моллагIйолча прибора организма чура из вIалла ца корае а тарлуча хана саг айп ваккха.

Токантине яхача хи тIарча Тукурун яхача города юххе яь операци. «Вахар лоаттадара тIехьара болам» яхача бразильски экологически организацерча Сова Перейрас хьачуеннача дахнешка хьежача, — ВIашагIкхийттача Штаташа Вьетнаме яьача зулама 10-эза вIаннгъль модель я из дIайоарпиеш цо чуьйлица хиина моттиг 2,4 эзар квадратни километрал дукхагIа я.

Амазонка яхача хина гонахьара дефолиантaш дIайоаржальча зоне 1984 шера 6 сентябре хий тIадахийтадар яьаш юхатохалургдац царех лоацаш дола уизаре суламаш, цхьабакъда, зулач хьагуча дакикам халагIа хулийтаргда, из деш болгар йерххIача тайпара. ГIулакх иштта аьлча, диоксин лаьтта кIалгIолла долхача хица дIа-юха ккухь, кхачани вештен баьцовгIашна гIолла дIаяри. Цу тайпарча дохьажо баьцовгIайн хьайбайн Iаламате дукха тайпаш доаду, хIаьта дохьаж кхийтта хьунаш юха дийнъяра 100-220 шерал кIезигагIа йоацаш ха эш.

Токантине яхача хи тIа хиначa историца шийсъе мегаргболаш я Вьетнама баьцовгIай хьакъехьа Iилманхоша аь выводаш: диоксин йоаллача дефолиантех пайда эцар бахьан долаш из лаьржача районашкара тхьун еррига запасаш хIалакхьхиларга, 50—60 шера кхы хьу дегIайоагIаргIисаца, хини климатически режимаш тодхаярга, хьайбаши нахи лела среда хIаланьхиларга кхоачадир гIулакх. Белгтала доагадь, дукхача шерашка вехара мегаргдоацаш дус «Доу кемикл» хьаьк дефолианташ тIамохкаь лаьтта.

Уйла иштача выводаш тIа сецай дефолиантеха гербицидехи тIема гIулакха пайда эцара а саган Iаламаи цар йаьхкача хана воздействи яра а деiашта 1983 шера январе Хошимине хиннача Дунен халкъашта юкъерча симпозиуме дакъа лоацаш хиннача 22 мехкарча Iилманхой. Цун балха итогаш бехк беш йола акт а хиина дIаэттар Вьетнаме химически тIом болабарая хIанз цхьаькха болабе планаш уттапрал бехке барашта.

ХIаьта а Вьетнаме «Доу кемиклов» официальни Вашингтонон кеп уттайора, тахан а санна, уж-а цхьаккха хIама гунахьа доацеш. ВIашагIкхийттача Штаташка лоашка а тессаш йола дефолианташ ма йий яхаш. Цхьабакъда, дукха ха йоацаш кенатеха арадаьхача къайлагIарча документаша тешал ду вIалла цунна тара доацача къыча, 1961 шера и тIехьа, дефолианташ юкъеяларе хьакъехьа решени тIаэца президент Кеннеди кийчаеннача хана, экспертий группа яхийтаяр Сайгоне «политико-психологически доазув хила дезаш дола индокитайски гонахьарча среде юкъедахара гербеи тIема средствайн керда а тоадаь а тайпаш юкъарчал доацаш Iалашдара, кийчдара е тахнара декхар тIа а диллa», цу тIа а дукхьал хьахьалха доахар «доазув хила дезаш» хилара маIан США-с Корее бактериологически герзах пайда эцара общественносто ергйола реакци хилар. «Доу кемикл» лоаттаеча дефолиантех боалла кхерам боазаш яр «химически е бактериологически герз юкъедаьккхад яхаш США-на пIелг тIахьувкхаргбоаца гIулакх диза дарг ца хиларах» хоам беш хинна штабий начальникий ВIашагIтеха комитет а, «дунен халкъашта юкъера реакца а сов цIенхашта хила тарлора» яхаш.

Хила а хилар из сов цIенхашта. Массе моттера хьайнача протесташа Вьетнаме дефолианташ йоаржаеба соцадаьза яргйоацача оттайир Вашингтон. 1975 шера апреле президента Форда распоряжени елар дефолиантех тIема гIулакха пайда эцалга деккера хьаьъехьа.

ХIаьта а, наха хьалхашка диоксин нах боабера кхерам цийх боаллаш йолга цIаккха а хьаала тугаш ядар е Вашингтон а, е «Доу кемикл» а. 1970 шера гонахьарча Iаламга хьожаш йолча управленега диоксин йоалла дефолианташ хьаелга дехкийта Iилманхой - эколог Сэм Эпстайнер Барра Коммонерен вIаштIехьдаьннача хана из декхар судага гIолла юхаданкха мегар «Доу кемикл», тешалаш хила доагIача тайпара хиннадац аьнна бахьан а оттадаь. ТIехьагIо дерригача дунена вовзаш вола американски профессор Артур Уэстинг керте лаьттача Iилманхой группе Вьетнаме США-с баьча химически тIемах лаьца «Iоагвала хьункъам» яха книжка арахеца кийчдьдар, цхьабакъда, Iаьдалаша компанеша юкхьанца из ара ца далийта гIертаяр, хIаьта цул тIехьагIа итт шу гаргга ха яьккхар ВIашагIкхийттача Штаташка из дIадоархьадаро новкъарде еш. 1983 шера Вьетнаме хинна лакхе йиша симпозиум хиллe шоашта могар дир цар из вIашагIтеха малхбузехьара Iилманхой Хошимине ца бахийта гIерташ.

Юххера а, укх шера май бетта, Нью - Йорке документальни Iилман выводий ларда тIа диоксино айп баьхача американски ветеранаша еннача искага хьежа суд хила езачи хана, иск еннарашца юххера а «безаме вIашагIа къастар» гIойлепагIа лаьрхIар Iаьдалашеи «Доу кемикл»-и, диоксинах нах боабеш дола дохьаж доаллилга царга юридически бакъ ца дайтар духьа хIамаллг тесса цар бегеташ дIа а къайла. Химически герз дехнарах долча договора рейгановски проекта тIа дукхьал частни компанеш, цу дахкъе «Доу кемикл» а массе тIахьожамах мукъаьлъяр яхаш цецвала фуд уиказа?

ХIанз а тIема хоаш дац, Вьетнаме дIайоаржаеш хиннача «моаккхача вещества» (цунах диоксина процент дукхагIа йоаллар) миллиоваш галлонех «Ранч хэнд» яха операци соца а я Пентагона карахачул тIехьагIа фу хиннад. Саьнхъухийт «Операции «Ранч хэнд»: ВВС-и Къулба-Малхбоален Азера гербицидаша, 1961—1971 шераш» яхача книжка тIа Уильям Ванкингама боалабьча хоаме а. Цо язду, американски эскара инженерни корпусо, Вьетнаме баьча химически тIемах хьахиннараш Iоеа я даь, вывод яьй: «дIайийна хIамаш хIалакъяри дефолиаци тIема гIулакхашна диллача пайдане за повстанцаша къовсам лоаттабара» яхаш.

Иштта кхетае пийаача мегаш я Бразилера зуламе эксперименташ а. Цудухьа, духхьал из район, гучох, хозахета хержалц: кIезига караерзаль, нах кIезига бахаш, Малхбузен Амазонкерча тIаьдача тропически хьунашнара лийаха хьунаши саванаши йолча Къулбехьен - Амазонски шаьрача довкъашна йоаца область из хиларах. Шиъ Iалама хьаланки диллача чIоагIа тара я из Колумба, Венесуэла, Центральни Америка, Карибски бассейна гIайрений цхьайолча районашта. «Наьъаш мукъадахарие» Пентагона шийх йоридок оттае лоаш дола мехнаш 60-ча шерашка Къулбехьен Вьетнаме санна «моцалца тоIадарие» яхача операцеца тохкамай даьдац керда дефолианташ а?

Игорь СЕДЫХ. (АПН).

Хошимин — Москва.

Хьадувла, дагадовла вай!

Дийза даргдоацар

(ГӀалгӀай графиках лаьца)

Аз гӀалгӀай меттаца болх бу ткъаь ворхӀ шу даьннад, царех ткъаь шера гӀалгӀай мотт хьехаш а ва.

Институте дешна вагӀача хана деиз гучадаьннадар вай графиках дукха «лозараш» доахнилга.

Цу хана деиз дийша цӀи гӀалгӀа вӀашагӀа мел кхийттача дувц из. Массанена а ховш да.

Вай кьона йоазув фонетически ларда тӀа латташ да, цудухьа белгала ца еш йиса-ча оазо Іодешара дукха новкъарленаш ю. ХӀаьта хӀан-зарча графико белгала ца еш юс эггара дукхагӀа дела мукъа оазаш дӀаьха а, дифтонгаш иэ, уо.

Уж оазаш белгала ца яр бахьан долаш гӀалгӀай меттала дешара гӀа бехкабеннаб. Бакълув Оздоев ИбрахӀим: графика тоа ца йича дарг-даи.

ГӀаьхен лоацен мукъа оазаш а, е (иэ) белгалъяра массехк варнант я. ХӀара варнантах цхьанца аьттуабар а цхьанца эсалдар а доалл. Керттера кхоъ я.

I ВАРИАНТ

а (дӀаьха) вагӀа, гали, але, дӀа;
а (лоаца) вада, хала, такха;
е (дӀаьха) че, ведар, хьехам;
е (лоаца) бер, гез, герд.

II ВАРИАНТ

аа (дӀаьха) ваагӀа, гаали, аала, дӀаа;
а (лоаца) вада, хала, такха;
иэ (дӀаьха) чиэ, виэдар, хьиэхам;
е (лоаца) бер, гез, герд.

Варнанташ-м кхы а я, масала, дӀаьха е шолха (ее) оттаде йиш я. Эггара оптимальни яр хьахаржар дерригача къамая гӀулакх да. Эзар шера «ер ннтта далар-их» аьнна дагадохаргдоацаш хила деза алфавит. ГӀалгӀай дина кица да: «Деш ма доаде хӀама».

Вайна даги мел еха варианташ эрсий алфавитацара хийра йоалаш яц. Кепайоаэина из йоккха атто ма бий.

Дифтонг уо йоазон юкъе кхьа евилгах, хетаргахьа, цхьаккха а шек вац.

Африкаташ дж, дж, Оздоев ИбрахӀима лхача бесса, хозаш мел йолча яоъе еза, дешай маӀанаш ергадоах цар: юдж — юж, ведж — вож, тхьудж — тхьуж, гӀадж — гӀаж, бодж — бож, кодж — кож, къадж — къаж, модз — моз, кодз — коз, шодзе — шозза.

МаӀан эргадувла моттиган вай хаттара хьаракаца белгалдаьхад.

Цхьан кога тӀа даха деза йотированнй алапаш а. Шеи мел хозача й (йот) дӀаьадича, ядеи дешек хьехачоа а Іомалучоа а аттагӀа да. ХӀаьта алфавит пергӀата хургда сор мел йола знакаш юкъера ларца: йаабакх (ябакх), йада (яда), йиэза (еза), йурт (юрт), йаьсса (яьсса). И мел хозача яде йиш ца хуле, цхьаьнха алап тӀакхетаргда вайна — дӀаьха я: яла (копчай), яла (умереть).

Дукхлен таьракье цӀердешай чаккхе — я, — аж я гӀалгӀай метта. Вай хӀанзарча бокъолах и яду. Дер доькаре цхьадолча цӀердешай чаккхе — в я. хӀаьта вай — с язду.

Фу лу вайна цу гӀулакхо? Берий тетрадаш дюза гӀалаташ. Из «пайда» боаз цох. ГӀалгӀай метта грамматиках а. дешара кийнлнех а дукха да са але, амма цкъа графика гӀулакх цхьадха ца даьккхача хьалха да из дувца.

Къамаи искусство, Іилма, философи прогрессе юга «ворда» я графика. Ма това езар-их, ма «даьтта» хьакха дезар-их цунна!

Лоха аз сайна ннйсагӀа хеттача тайпара алфавит доладу. 41 алапах латт из:

аа а аь б в г гӀ д э иэ ж з и й к кӀ къ кх л м н о п пӀ р с т тӀ у ф х хӀ хь ц цӀ ч чӀ ш ъ ь Ӏ.

І. КОДЗОЕВ,
ТӀой-Юртарча барӀшерарча школа хьехархо.

«Нешаш». В. ЭСАУЛОВА фотоэтюд.

СПОРТА ХОАМАШ

ДЗЮДО

Укх денош гІоа город Ярославле чакхъьннай «Буревестник» яхача ДСО Российски республиканскин совета нагпрхошта юкъера дзюдох йола командин хьалхле яккхара яхьаш. Царна юкъе дакъа лоацаш хилар автономни республикашкара, областашкара, крайшкара 27 коллектив.

Вай республикерча спортсменаша хьалха цӀаккха ца баьккха толам беьнкхар цига, школагӀа моттиг а йоаккхаш. Из толам боаккхача докхи дакъа юкъедихьад шпй дар сенна дозал долча 24 сага юкъе толаш хиннача А. Магомадова, 57 килограмм дозал дараштта юкъе шоллагӀа хиннача А. Ипдербиева, М. Бейбулатова (45 кг).

Декабрь чакхбоалаш вай мехкахоша дакъа лоацаргда «Буревестник» ДСО Центральни совета хьалхле яккхаро яхьашка.

* * *

Город Аргуне хилар 1970—1973 шерашка баьча вай республикерча къовача дзюдоисташта юкъера «Урожай» ДСО «Башлам» яхача ДЮСШ хьалхле яккхара къовсамаш. ВӀаь совгӀа спортсмен вар царна юкъе дакъа лоацаш.

Шоай дар сенна дозал долчарна юкъе хьалхара моттигаш яьхар Х. Висултинова, Ш. Хамзатханова, С. Ахмедова, Р. Хадиева, кхычар.

БАСКЕТБОЛ

Чакхъяла гаргагӀертай баскетболах йола республика кубок яккхара» яхьаш. Цига кхь лешаеш я ялх кхалхьахея ворхӀ маӀача нахьен командаш.

КхадаргӀа юкъе гучаьнъвай хьалхара моттиг къовсаргйола коллективаш, уж я «Труд» ДСО-н просвещение министерства ДЮСШ «Юность-1» яхей командаш.

МаӀача наха юкъе хьалхарен шоллагӀен моттигаш яха дагахьа яхье яргъя мехкдаьтта институтен педагогически институтен коллективаш.

АКРОБАТИКА

Город Омске чакхъьннай акробатиках йола СибарегӀен кубок яккхара яхьаш. Дукхача спортсменашта юкъе во толамаш даханзар вай мехкахоша а. Цыбаев Наумеикояи дуэто шоалагӀа моттиг яьккхар цига. Цу толамах дакъа доал цар тренера К. Алиб\ова.

ХӀанз акробаташ ннйчлуш ба РСФСР кубок яккхара къовсамашка.

ЛАТАР

ГДР чакхъьялар антифашиста Зелезбиндер Вернерах болча дагалоацама зенаь йола классически хьехьаие кӀалтохаргагӀа латара дунен халкъашта юкъера турнир. Дунен барайтта мехкара: ФРГ, Польшера, Чехословакера, Австрера, кхычахйра борецаш бер цига дакъа лоацаш.

Царца къовсавелар Грознера динамовец, СССР спорта мастер Лиииаев Адам.

КхоалагӀа моттиг яьккхар цо.

С. ОСМАНОВ.

ЛЕНИНСКИ КОМСОМОЛА ПРЕМЕ ЛАУРЕАТАШ

Укх денош вай ядархо Х. Нурадилова цӀерагӀча Нохч - ГӀалгӀай паччахьелкхен театра гӀалгӀай труппо оттаьча Афганистана тӀахаиарча вахарах лаьца дувцача «Со сай наьнъагӀа вода» яхача спектакла СССР культура Министерства преми хьоннай яьнна. Цу спектаклах лаьца кхы цхьайкха а цкъа дика кхаъ кхаьчаб. Цунна хьоннаьй Ленински комсомола Нохч - ГӀалгӀай республиканси преми.

ХӀанзчул тӀехьагӀа цу труппа керттерча режиссера, К. С. Станиславске цӀерагӀча Российски Федераце преме лауреата, Нохч -ГӀалгӀай АССР искусствай заслуженни деятела Хаишев Русланй, артисташа Белов ИбрахӀима, Наурбиев Русланна, Тхостов Мурада деладерзья Ленински комсомола преме лауреат яха сийдола цӀи.

* * *

Вай республике дика вовзаш ва поэт Сулаев Мухьмад. Массане безаме а, боккха эстетически патриотически саьоӀам хулаш а еш пуи хӀара керда стихотворении.

Поэзи езараштта къаьстта дезаденнад «Лаьттан коана» яха цун поэтически сборник. Цу кердача книжках а, тӀехьарча стихах а, патриотически кхетам лупп кьона тӀехье кхееча цо хьинаре къахьегаш хиларах а Ленински комсомола Нохч-ГӀалгӀай АССР республикански преми еннай поэта Сулаев Мухьмада.

А. БЕК.

Редактора заместитель **М. М. ХАМХОЕВ.**

ЯЗДАРХОЧУН ЮБИЛЕЙ

Самардийнахьа обкома Союзий зале хилар Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа яздархо Боков Ахьмад вы 60 шу дизара хетаяь сайре. Советски литература дегӀадоагӀача хьинаре къахьегарах. Советски Совки яздархой Союз вӀашагӀъелла 50 шу дизарца дувзаденна СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагӀа А. Х. Боковна хьоиаь «Знак Почета» яха орден дӀаелар Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председателя Х. Х. Бокова.

Боков Ахьмада вахара а кхоллама а лаькъах доклад йир СССР яздархой Союза члена Мальсагов Абос.

Дукха а дӀайха а безаме дешаш аьлар юбилярах цуй доакъосташа — яздархоша Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа яздархочо Айдамиров Абузара, Ленински комсомола республикански преме лауреата Сулаев Мухьмада, Нохч-ГӀалгӀай АССР облсовпрофа секретара Б. Х. Альмурзиева, ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаева, КПСС Малгобекски горкома шоллагӀча секретара Т. З. Албогачиевас, Назрановски райисполкома председателя М. А. Зурабова. Литература, искусства, тайп-тайпарча учреждений киплаша яздархочо дӀаделар тайп-тайпара совгӀаташ, моаршала адресаш.

Юбилее дакъа лоацаш хилар КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь Н. И. Семенов, КПСС обкома культура отдела заведующи Р. А. Сайханов.

Сайре чакхйоалаш къамаьл дир юбиляра. Цо баркал аьлар ший кхоллама лакха мах баьча партена а паччахьалкхена а, цу сайрене дакъа лоацаш мел хиннача а.

В. ВАГАПОВ.

Республика экранаш тӀа

«БЕЗАМИ КХОКХАРЧИ»

Вай мехка меттел доазол дехьа а дӀайӀаьар режиссера Меньшов Владимира цӀи. Цо даьккха «Москва тешаш яц бӀаргех ухача хих» яха фильм арадаьлча денз. Цхьаккха фильмага ца хьежача тайпара дукха нах хьежаб цунга, дукха да цунна тайпна совгӀаташ. Царна юкъе я американски киноакадеме «Оскар» яха доаш статуэтка а. Цу дерригне а гучадоаккх вай кинематографе лакха гоязал йола режиссер везилга. Из ниттта долга хьахьокх цо оттадаь арадаьнна «Безами кхокхарчи» яхача цхьакхача кинокартинас а.

Цу фильма сценарий язьяьй кьоначa драматурга Гуркин Владимира, из цӀи йолча пьеса мотивах. Картина сюжет чоалхане яц. Вахаре кхеттаста ннйслуш дола хӀама да из. Бакъда. фуннагӀа дикадар аьнна, шиа безама тешаме, даьннача гӀалатах гешт-деш хила веза саг — из да [illegible] керттера маӀан.

Фильме дакъа лоацаш и дика бовзаш болча артистах латташ йола лакха говзал йола актерски ансамбль. Царна юкъе ба Юрский Сергей, Теплякова Наталья, Гурченко Людмила. Керттера ролаш ловзаю Михайлов Александра, Дорошина Нииас.

— Из фильм аз доаккхаш, — йоах, Меньшов Владимира, — сона Іалаьмате чӀоагӀа новкъостал дир оператора Невский Юре, художника Ясюкевич Феликса, композитора Левашов Валентина. Бокъонца бола сорагникаш болаш чакхбаьлар сона уж. Из фильм даькхад Кареле. Медвежегорск яхача города гонахьа, цудухьа дукха я гха фильме къулбехьара пейзажаш, тишчина йола хьу хьокхаш барий а хи тӀа гӀалла из Іоухийташ барий а шрт, лоаца аьлча, фильма турпалаш вахар гойташ йола пейзаж.

«ХӀАРА ИТТЛАГӀВАР»

Шоай зрителя гойта «Ленфильма» кинематографистааша даьккхад «ХӀара иттлагӀвар» яха кинокартина. Из оттадаьр ва Ордовский Михаих, сценаристаш — Дунский Юлий, Фрид Валерий.

Цу шоай фильма тӀа цар дувц граждански тӀемах лаьца. Из даьккхад ирача приключенчески жанре, хетадаьд къоначча зрителa.

«СибарегӀе, колчаковщина. Хала тӀом бар, котало кӀайбарашкахьа хилар. Шоаш есаралла бигача цӀеча эскархошка кӀайбарашa йоашкахьа бовла йоах, цхьабагьда, кхьан вӀеча эскархочох хилац изменник. Из бахьан долаш цу отрядера хӀара иттлагӀчоа тоаш тохаргйолаш я. Веррига а пхи саг ва уж: Петроградера пулеметчик Андрей Святополк, «Дед» яха сибиряк, казак Ельма, украинец Вайда Степан, йоӀ Саша. Іуйрайна хьалъокха безаш бар уж, бакъда, цар боада вӀаштӀехьдоал. Ниттта шоай бараш лоацаш йола зӀамига отряд вӀашагӀкхет кӀайбарий тыле. Цар вӀаштӀехьдоал кӀайбаршкара броневик хьаьккха. Есаре воалаьача эпсарга гӀолла царна хов колчаковцашта герз дӀахьаш доагӀа кема мица а мичахьа а да дезаш да. Цар вӀашагӀоаш из кема карадоаладе...

«ВӀАШТӀЕХЬА ЦА ЯЬННА РЕПОРТАЖ»

Из психологически а социально - политически а драма гойт вайга канадски кинематографисташа. Цу тӀа дувц канадски а американски а промышления гӀозараштa юкъерча цхьоагӀох, нах бай а, поаштa пайда хилча, уж кхыча хӀамаи сагота боацилга...

Фильма турпала — цӀи хеза вовзаш волча телевизионни репортера Брэдл Джейсона гучадоал «Конрадс» яхача фирма завода юкхе балача болхлой бераш Іалаьмате халача лазарах цамогаш хинилга.

Болхлошца къамаьл деш цунна гучадоал цу заводе хьаеш йола дохьаш доалла вещество цхьанкхьда араоьлилга. Из зуламе гӀулакх накха дӀадовзийта дагa ва из.

Из цунга ца дайта эарцагӀа боал вовзаш...

В. КОВАЛЕВА.

ЛЕНИНГРАД. Обработка е хала долча металлех яьча изделеита Іургаш дахара оригинальни способ — оттаьй «Ленинградский завод турбинных изделей» яхача ПО электрообработка даьрхха проектно - конструкторски технологически бюрос. Укхаза хьадаьд сверлильни хир доаккхачеи станокашта тӀауттабу ІотӀаэхкача ультразвукови корголгий массех тайпа. Керда способах пайда нйбаро йиш хулийт изделеита обработка дукха нийсагӀа е, йаьхьо инструменто болх беш воаккха ха, кулгаца бу хала болх бе ла безаш дӀабеал.

СУРТА ТӀА: оператор А. Д. Фадеев тӀаьхьекаш лоаттабеш ва ультразвукови нарезкаца хир доаккхара процесса.

Н. АДАМОВИЧА сурт. ТАСС фотохроника.

БЕЛАМ А БЕЛХАМ А

(ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ЮМОР)

* * *

— Хьамал, дукхахьерг, мел доккхий да аз тахан яийце чкъьорий!

— Вай ловзахочоа вейнзар хьо чкъьорий тика чу водаш.

— Из бакъдув, чуда хала доланда цхьадараш доке дийзар се...

* * *

Неший къамаьл:

— Сона хетачоа, дунен тӀе сол ираз долащагӀа цхьаккха йоӀ яц! Дуккхача хана деиз сайна везаш киннача сагага маьре йода со.

— ХӀаьта сона хетачох из сол доккха ираз а дац, хӀана аьлча, цул доккхагӀа ираз да кхьар маьре яха гӀийртачунга маьрел дар!

* * *

— Ишта уйлане вахa хӀана хьо, Бобби?

— Кховне сег йоагӀача вахa кийлуш ва со.

— Хьан сег йоагӀача?

— Сай.

* * *

СалаІа мукъавелийта цхьан ротера ткъаь пхиъ салта тӀехьа а виса юзаменав. Цун бахьан такха волевийнав рота командир.

ТӀехьабисарех хьалхарчо аьннад ше цӀагӀа хинна, хьунагӀа вахача салаІа ОагӀора аьлча, тхьайса аллийсав аьнна. Сомайнйкхача ше тӀехьависалга а хайна, поалахочунгара говр а йийка, станцегахьа хьийддавар со, бакъда, мажьа юкъе говр а ена висар. ГӀаш хьова вийзандь, поезда тӀехьависав ше, аьнна. Шоаш тӀехьабисаре цунна тӀерра бахьан доаладеьд вокха 23 сага а. АргӀе тӀахьхьачча тӀехьарчунга капитана хаьттад:

— Хьо а хиннав хьунагӀа?

— Бакъда, хиннав, господин капитан!

— Хьона а наб кхийттар?

— Бакъда, кхийттар!

— Ханнаьхье сона а вовнзар хьо?

— Бакъда, ваьнзар!

— ТӀаккха поалахочунгара говр а йийхар-их Іа?

— А, ехаизар. Говр ехаизар, господин капитан, машин йийхар. Бакъда, станце дӀахкача ах никъ бисача хана, йийа ухача говрий бӀарча гуэ нийсбелар сона дукъела, цхьаккха дича а цох тӀехвоалавалензар со. Цудухьа станце гӀаш дӀахача а вийзар, из бахьан долаш поезда тӀехьависар со.

* * *

— Хоза хетий хьона бӀаргий нуӀерашта басар хьокха кхапах?

— Уж хоза хет ала хӀама дац, бакъда, хӀана белхам кӀоонгагӀа бела уж.

* * *

Профессор: ТӀехьдешарчо гӀандаш тӀо дегӀараш, шоайла записка дӀанюка ма кхахийта, Ленци еша ковкъарле ю оаш сона.

Студент: Уж записка яц, кхертана да. Бриджах ловзаш доахк тхо.

Профессор: Ишта дале, бекк ма бенкхалаш соь.

* * *

МаӀача сего кхалсагага:

— Сона хетаргахь, укх тӀехьарча хана дикка тоайнай хьо.

— ЦӀерагӀа эга со, цу тайпара къамаьл деш хулий кхалсагага?

— Бехк ма баннхалаь, — эхь хийтта хьайзав вож, — из хьона бе-бӀаьшта доацача хенега хьо кхаьчай мотташ вар со.

* * *

— МаӀача сагага Іа мел аьнна, — марага лехаь сесак, — цхьан лерга дӀачудоде, хӀаьта вокха лергагӀа арадоах.

— Хьо бакъдув, — ряьза хул мар, — хӀаьта кхалнехьа дерргагӀа юкъенчахьа дуц дӀа мел дуцдар шинна лерго дӀачуэц, тӀаккха цу сахьате багагӀа ара а доалийт.

* * *

Зриталаша безаме тӀаийцавеш къона артист. Ший новкъостега цо аьннад:

— Дика бохк ба шокарч мукъагӀа ца йийтта!

— Цох-м кхара везацар хьо, — ХӀана?

— Сеттабеш наб йоагӀаш бегӀоча наха шок тохалургйоацандеш!

* * *

Ший саг йоагӀа ха гарга ма гӀорт чӀоагӀагӀа сакъуэзаш хинне зӀамига саг. Из тева гӀерташ дес шийна могар дерах зӀамa хулаш киннадац.

— Хьазар де кьона атта да, папа, — аьннад воӀо, — Іа йоалаьр-м меька кхалсаг а йоацаш са нана ма йий.

* * *

КорзагӀбьннача форде юкъе кема декад. Шин саг мара кӀелкарявьннавац — мари сесаги. Декъаи гарг лаьца йоалача сесага, гаррe эга а эгаш, аьннад:

— Ва се доьпа, укхан укхагӀа хӀама тӀехьаче йиш яцар вайна!

— Кхача йиш яр, — кӀеззига уйла а яь, аьннад маро. — Укх кемаца дӀадала а юзадакха а билеташ эцар аз минот еха мара.

* * *

Хирург вохийна а ена моллагӀа тейпа йий а операци а соя, хаеш, делар даьд цхьан кхалсаго.

— Мишта «моллагӀа тайпа»? — цецваьнна хирург.

— Гой хьона, боезар болча маькацига къовсацагӀа - яхача дувца хӀама а доацаш юс со, сайна цхьакха. операци ца яр бельвн долаш.

* * *

— Цхьан фуьх шоватке итт цени! — из адамо ца боахка мах ма бий.

— Из фуь де гӀерташ хотамо бӀарчча дийнаьхе къахьегитта дин ма де Іа!

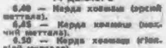

ПРЕДПРИЯТЕЙ, ОРГАНИЗАЦЕЙ, УЧРЕЖДЕНЕЙ КУЛГАЛХОЙ ТЕРКАМГА!

1985 шера фегарча транспортаца новкъаш дӀахьа кхахьара договораш ду Грозненски аэропорто. Договор даре условех йола йина справкаш тед телефонашца 2-36-08, 2-01-19.

Фегарча транспортаца новкъаш кхалхийтар аттагӀа гӀойле йолаш а да!

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Майор Вихрь». Художественни фильм. 2-гӀа сери.
9.45 — «Буратино выставка».
10.45 — «КамАЗа водитель». Документальни фильм.
10.25 — «Дийнача хӀамай дуьнен тӀа».
11.25 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Сийнача сигалара аьккхзараш» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
15.20 — «XIX-ча бӀаьшера эрсий искусство». «Павел Федотов».
16.00 — «Кердадараш».
16.05 — Ленинградски хоровой общества кхаи девзачар кхиарa концерт.
16.45 — Ленински преме лауреатаца. Социалистически Къахьегама Турпалца, медицински Іилмай докторца Г. А. Илизаровца шиаьнинкаш вӀашагӀкхетар.
17.30 — «Шахматни школа». «Гоезала урокаш».
18.00 — Миллионий ленински университет. «Сага духовни дуне».
18.35 — «Берзи ворхӀ газнаги» яха мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Дунен нагирхойи».
19.40 — «Тамашийна ланеш дехнар а бокъонца хинна хӀама бӀаь шу хьалха дина кхоачаш хинна» яхача телевизионни художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Виктор Третьякова йола кхайтта интересни» яхача фильма-концерта премьера.
23.30 — «Тахан дунен тӀа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «Запечатленные мгновения» яха телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.45 — Природоведени 4-гӀа класс.
9.05 — Іилма - довзийтара фильмаш.
9.15, 12.05 — Испански мотт.
10.05 — Р. Гамзатова поэзи.
10.35 — «Яй тоххаеннашта тӀехьара чаракьаш», Іилма-довзийтара фильм.
10.45 — 11.40 — Зоологи, 7-гӀа класс.
11.10 — «Дезаи школан». Телевизионни журнал.
12.35 — «ДӀа ца дийнача сулана виэ токар». Субтитраш йола художественни фильм.
14.05 — «Кердадараш».
16.35 — «Нийсархо» (нохчий меттала).
17.15 — «Писаьмна тӀехьена сег ва» (гӀалгӀай меттала).
17.45 — Документальни фильм.
18.00 — «Нохч - ГӀалгӀайчен ди».
18.20 — Баскетбол. Корача кубок. МаӀа нах «Строитель» (Киев) — «Стад Франсэ» (Франци). Ккоара передача.
19.00 — «Хьона дагадоагӀа, новкъост...».
20.00 — «Бийса дааьъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Бургацарча хоккеих йола европейски чемпионий кубок. Финал. «Енисей» (Красноярск) — «Болтик» (Швеци). 2-гӀа тайм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Майор Вихрь». Художественни фильм. 2-гӀа сери.
22.55 — СССР езача атлетиках йола Кубоки чемпионати.
23.25 — «Кердадараш».

14 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Майор Вихрь». Художественни фильм. 3-гӀа сери.
9.55 — Ленински преме лауреатаца, Социалистически Къахьегама Турпалца, медицински Іилмай докторца Г. А. Илизаровца шиаьнинкаш вӀашагӀкхетар.
10.40 — «Тамашийна ланеш дехнар а бокъонца хинна хӀама бӀаь шу хьалха кхоачаш хинна». Телевизионни художественни фильм.
12.00 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — «Юртара анайовхаш». Телевизионни документальни фильмаш. «Комплексера подряд». «Вешхача саго га гӀайгӀа» (г. Грозный).
15.20 — «Эрсий метта къамаьл».
15.50 — «Подмосковьерча юрта тахане кхоачен».
16.20 — «Кердадараш».
16.35 — «Анаюк».
17.25 — Илли оал СССР халкъа артистка Г. Гаспарина.
17.45 — «ТӀехьара сезон». Заслуженни спорта мастерах А. Мальцевах дола телевизионни документальни фильм.
18.15 — «Іилман вахари».
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
19.05 — Республика хьалхи Таджикистана Коммунистически парти хьахеллан 60 шу дизара хетаь. Таджикски ССР телевидене студе программа.
21.00 — «Ха».
21.35 — Ловзаш йолча классически музыка концерт.
22.35 — «Тахан дунен тӀа».
22.50 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «БӀаьстий юрта Сидоровкахь болхо». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.40 — Истори. 4-гӀа класс. Ленини парти.
9.00, 12.05 — Английски мотт. Хьажа хьалхара шу.
9.30 — Іилма - довзийтара фильм.
10.05 — «Советски ГӀаьмарча Малхбеале гӀолла», Іилма - довзийтара фильм.
10.35 — Физика.
11.05 — А. С. Пушкин. «Дубровский», 8-гӀа класс.
12.35 — А. Толстой. Произведений оагӀонаш тӀа гӀолла.
13.20 — «Сеннен шиштен тӀаьнбу ПТУ». «Номер цай йола цех». Кьона болхлой ЗИЛа тӀа бели бе нийсбарах.
13.50 — «Кердадараш».
16.40 — «Хьа анайовхаш».
17.05 — Киножурнал.
17.15 — «Депутатски гӀулакхаш» (гӀалгӀай меттала).
17.45 — «Вай — дай». Документальни фильм.
18.00 — «Объективно бехи бу».
18.15 — Фильм.
18.30 — «Нохч-ГӀалгӀайчен ди».
18.50 — Кхачаи программа — дерригача халкъа гӀулакх, «Вахьха инженерни службa» («Родина» яха совхоз).
19.20 — Сийлала - йоккхача Моталои 40 шу дизарга. У. Магов, «Бальчара тезд топь». Грозненски телевидене студе спектакль (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса дааьъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «ДоттагӀий кхьаврашо».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Алкха цкъа бийса». Художественни фильм.
23.05 — СССР езача атлетиках йола Кубоки чемпионати.
23.35 — «Кердадараш».

РАДИО

13 ДЕКАБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хеттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Дега хьехамагӀа» (гӀалгӀай меттала).
11.15 — Къамаьл ду районни радиос Ачхой - Мартановски районера передача (эрсий меттала).
11.30 — «Цхьан наькъата нуоргӀа» (нохчий меттала).
11.45 — «Хьинаре къахьегар цхьадоаккхаргда шуо» (эрсий меттала).
15.15 — Музыка.
17.15 — Передачай программа. Хеттам (эрсий меттала).
17.18 — «ДоттагӀий везаш» (эрсий меттала).
17.31 — «Шоана, производстве хьалхаваттараш!». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Юрта гулакхаш проблемаши» (гӀалгӀай меттала).
18.40 — «УнаццӀена» яха радиожурнал (нохчий меттала).

14 ДЕКАБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хеттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — А. Хачатурян. «Маскарад» яхача М. Ю. Лермонтова драма лаьрхӀа йола музыка (эрсий меттала).
11.15 — «Бригадни подряд — толамий ларе». Беседа (гӀалгӀай меттала).
11.30 — Симфонически музыка.
11.45 — «Іа ферме» (нохчий меттала).
15.15 — «Литературни Нохч-ГӀалгӀайче» (гӀалгӀай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хеттам (эрсий меттала).
17.16 — Питилетка — массанен хӀаранен гӀулакх» (гӀалгӀай меттала).
17.31 — «ЦӀе сийгаш» (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Яхь дӀайолаьрйола бенча» (эрсий меттала).
18.40 — «Вахара хьисап — светски» (нохчий меттала).

Хеттам

Тахан республике гӀоллен Грознен хувцалуш кӀорилш а йолаш, Іуйрена цхьаццанахьа дохк а доаллаш, секунде 3—8 метр чӀоагӀа малхбузехьара мух а болаш, фегара температура — 3 +2 градус республикен 0 градус гарга Грознен йолаш хила тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92, Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-95-07; секретаря — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортах — 2-65-01; юрта болхана — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.
НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-95-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен ерен, шоаттей деиошка

СФ05341. «Грозненский рабочий» издательски типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5163.